

Postbus 1025, 1000 BA AMSTERDAM Nederland

Spui 21
AMSTERDAM
Telefoon 020 525 61 95
Telefax 020 525 61 96

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
t.a.v. dhr. dr. A.H. Flierman
Postbus 85498
2508 CD Den Haag

Datum/Date	Ons kenmerk/Our ref.	E-mail
18 december 2013	CvBuit2013-222	w.e.de.vries-kempes@hva.nl
Onderwerp/Subject	Uw kenmerk/Your ref.	Doorkiesnummer/Direct Dial
Accreditatieaanvraag hbo-bachelor (CROHO 34406) en Associate degree (CROHO 80008) Accountancy		020 595 3358

Geachte heer Flierman,

Hierbij vragen wij accreditatie aan voor de voltijd en duale hbo-bachelor opleiding Accountancy (CROHO 34406) en voor het duale Associate degree-programma Accountancy (CROHO 80008) van de Hogeschool van Amsterdam. De vier adviesrapporten van Hobéon met betrekking tot de externe beoordeling van deze opleidingen zijn met de postverzending bijgevoegd, evenals de benodigde administratieve gegevens.

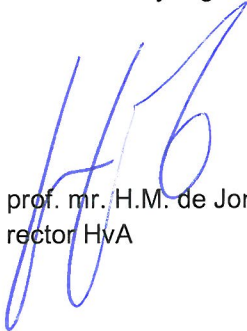
Naam opleiding:	B Accountancy
CROHO-nummer:	34406
Onderwijstype:	hbo bachelor
Studiepunten:	240 ECTS
Locatie:	Amsterdam
Variant(en):	voltijd en dual

Naam opleiding:	Ad Accountancy
CROHO-nummer:	80008
Onderwijstype:	associate degree
Studiepunten:	120 ECTS
Locatie:	Amsterdam
Variant(en):	dual

Een digitale versie van het beoordelingsrapport en het overzicht met de administratieve gegevens wordt u tevens per mail toegezonden. Uw contactpersoon voor deze accreditatieaanvraag is mevrouw W.E. (Wil) de Vries-Kempes (zie bovengenoemd e-mailadres en telefoonnummer).

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized initials 'H.M.' followed by a large flourish.

prof. mr. H.M. de Jong,
rector HvA

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS OPLEIDING ACCOUNTANCY

Contactpersoon aanvraag

Voornaam	Wil
Tussenvoegsel(s)	de
Achternaam	Vries-Kempes
Telefoonnummer	020 – 5953358
E-mailadres	w.e.de.vries-kempes@hva.nl

Factuuradres

Factuuradres	Hogeschool van Amsterdam t.a.v. Crediteurenadministratie Postbus 1025
Postcode factuuradres	1000 BA
Plaats factuuradres	Amsterdam
Referentie instelling (nummer/inkoopbon/ afdeling etc.)	Domein Economie & Management Opleiding Accountancy Kostenplaats: 101503 Contactpersoon factuur : F. Meershoek
E-mailadres bij digitale facturering	digifactuur@hva.nl

Eventuele opmerkingen

Alleen facturen die digitaal zijn aangeleverd worden in behandeling genomen door de Crediteurenadministratie van de HvA.
--

NB: De overige administratieve gegevens zijn terug te vinden in het Hobéon Adviesrapport

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

Accountancy

voltijd/duaal

Associate degree-programma

Accountancy

duaal

Hogeschool van Amsterdam

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

Accountancy

voltijd/duaal

CROHO nr. 34406

Associate degree-programma

Accountancy

duaal

CROHO nr. 80008

Hobéon Certificering

Datum

9 december 2013

Auditteam

R.J.M. van der Hoorn MBA

A.J. Lok RA

E.A. Ploegman RA

L.M. Mertens

M. Okatan

Secretaris

I.M. Gies Broesterhuizen

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	5
3.	INLEIDING	9
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	11
5.	BEVINDINGEN ASSOCIATE DEGREE	35
6.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	41
7.	AANBEVELINGEN	43
	BIJLAGE I Scoretabel	45
	BIJLAGE II Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	47
	BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma	53
	BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels	71
	BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten	77
	BIJLAGE VI Overzicht auditteam	79

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Hogeschool van Amsterdam	
status instelling	Bekostigd	
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief (november 2013)	
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Accountancy	
registratienummer croho	34406	80008
domein/sector croho	Economie	
oriëntatie opleiding	hbo	
niveau opleiding	Bachelor	Associate degree
graad en titel	Bachelor of Business Administration	
aantal studiepunten	240 EC	120 EC
afstudeerrichtingen	Geen	
onderwijsvorm	Competentiegericht	
locaties en varianten	<ul style="list-style-type: none"> • Bachelor voltijd Gebouw Fraijlemaborg, Fraijlemaborg 133 1102 CV Amsterdam Z.O. • Bachelor duaal Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam 	<ul style="list-style-type: none"> • Ad Duaal Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam¹
relevante lectoraten	Binnen het Kenniscentrum Centre For Applied Research on Economics & Management (CAREM) dat aan het Domein Economie en Management van de Hogeschool van Amsterdam is verbonden, bestaan vijf lectoraten (o.a. Corporate Governance & Leadership) en het Expertisecentrum Instant Reporting.	
datum audit / opleidingsbeoordeling	3 en 4 april 2013	

¹ Het onderwijs van het Ad-programma vindt deels plaats bij de Hogeschool en deels bij het ROC van Amsterdam (Fraijlemaborg 135, 1102 CV Amsterdam Z.O.) en het ROC Nova College (Zijlweg 203, 2015 CK Haarlem).

Basisgegevens **hbo-bacheloropleiding Accountancy**, voltijd en duaal²

De Hogeschool van Amsterdam biedt de hbo-bacheloropleiding Accountancy aan in een voltijd- en een duale variant. De basisgegevens van beide varianten volgen hieronder.

Instroom (aantal)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ voltijd	120	169	160	136	155	-
▪ duaal	61	48	46	55	43	-
Uitval (percentage)						
Uit het eerste jaar³	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ voltijd	34.2	53.8	50.0	45.6	60.0	-
▪ duaal	42.6	31.3	50.0	43.6	65.1	-
Uit de hoofdfase⁴				2006	2007	2008
▪ voltijd				29.7	26.6	33.3
▪ duaal				38.1	41.9	39.4
Rendement (percentage)⁵				2006	2007	2008
▪ voltijd				42.9	38.0	-
▪ duaal				23.8	20.0	-
Docenten (aantal + fte)*				aantal	Fte	
▪ voltijd				22	16,7	
▪ duaal				4	3,5	
Opleidingsniveau docenten (percentage)⁶			Bachelor	Master	PhD	
▪ voltijd			23	73	4	
▪ duaal			0	100	0	
Docent-student ratio⁷						
▪ voltijd				1:29.7		
▪ duaal				1:31.7		
Contacturen (aantal)⁸			1e jaar	2e jaar	3e jaar	4e jaar
▪ voltijd			11.6	10.6	4.6	6.2
▪ duaal			11.4	8.2	9.0	4.2

* Naast het aantal genoemde docenten vindt in- en uitleen van docenten plaats bij de opleidingen Fiscaal Recht en Economie (3,5 fte) en andere opleidingen (3,4 fte).

² Bron: Basisgegevens opleidingsbeoordeling 'Indicatoren en definities', Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, 11 september 2012

³ Het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

⁴ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁵ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁶ Het aandeel docenten (onderwijzend personeel) met een hbo, master en PhD in het totaal aantal docenten (onderwijzend personeel).

⁷ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

⁸ Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd gedurende 42 weken per jaar, voor ieder studiejaar van de opleiding.

Basisgegevens **hbo-Associate degree-programma Accountancy**, duaal

De Hogeschool van Amsterdam biedt de hbo-Associate degree-programma Accountancy aan in een duale variant. De basisgegevens van deze variant, die verbonden is aan de hbo-bacheloropleiding Accountancy, volgen hieronder.

Instroom (aantal)	2008	2009	2010	2011
▪ duaal	-	-	-	5
Rendement (percentage) ⁹		2007	2008	2009
▪ duaal		-	-	-
Docenten (aantal + fte)*	aantal			fte
▪ duaal	4			1,4
Opleidingsniveau docenten (percentage) ¹⁰	Bachelor	Master	PhD	
▪ duaal	22	78	0	
Docent-student ratio ¹¹	1:28.1			
▪ duaal				
Contacturen (aantal) ¹²	1e jaar	2e jaar		
▪ duaal	9	7		

* Naast deze docenten zijn een viertal docenten als freelancer (100% mastergraad) en een viertal docenten van het MBO (50% mastergraad) betrokken bij het Ad-programma.

⁹ Het aandeel van de Associate degree-studenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het diploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

¹⁰ Het aandeel docenten (onderwijzend personeel) met een hbo, master en PhD in het totaal aantal docenten (onderwijzend personeel).

¹¹ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

¹² Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd gedurende 42 weken per jaar, voor ieder studiejaar van de opleiding.

2. SAMENVATTING

De Hogeschool van Amsterdam biedt een hbo-bachelor Accountancy (B-AC) en een Associate degree Accountancy (Ad-AC) aan. B-AC (varianten: voltijd en duaal) leidt studenten op tot assistent-accountant in het openbare accountantsberoep en bereidt hen voor om in het post-hbo dan wel aan de universiteit door te studeren tot respectievelijk Accountant Administratieconsulent of Registeraccountant. De afgestudeerden zijn in staat zo breed mogelijk te functioneren als controlerend of samenstellend assistent accountant. Ad-AC (variant: duaal) leidt op voor de functie van assistent-accountant bij de kleinere accountants- en administratiekantoren, die zich richten op het midden- en kleinbedrijf.

Dit rapport beschrijft in welke mate de bachelor en de Ad voldoen aan de kwaliteitseisen van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en aan de eisen van de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding (CEA). In deze samenvatting volgen eerst de bevindingen en de conclusies van het auditpanel over de bacheloropleiding op de drie kwaliteitsstandaarden Beoogde eindkwalificaties, Onderwijsleeromgeving en Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties. Doordat de Ad recent is gestart en daarom nog geen afgestudeerden had ten tijde van de audit, is een lichte toetsing van toepassing. Het bevindingen van het auditpanel over de Ad hebben dan ook geen invloed op het oordeel van de bachelor. De bevindingen van het auditpanel over de Ad-AC komen daarom in een aparte paragraaf aan bod.

1. Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties B-AC die voor beide varianten gelijk zijn, zijn ten aanzien van de inhoud, het niveau en de oriëntatie geconcretiseerd en actueel. Zij sluiten aantoonbaar aan bij de competenties uit het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Accountancy uit 2012. Bij alle competenties dient de student de beroepshouding in acht te nemen, zoals dat is vereist door de relevante gedrags- en beroepsregels voor accountants. De landelijke eindkwalificaties vult het Domein Economie en Management (DEM) aan met negen generieke competenties, die voor alle opleidingen binnen het economisch domein van de HvA gelden.

In februari 2013 heeft de opleiding haar eigen opleidingsprofiel herzien na validatie van het voor de opleiding relevante werkveld. Na het succesvol afronden van de opleiding beschikken de studenten over de graad 'Bachelor of Business Administration'.

Kenmerkend voor de opleiding Accountancy van de HvA is de profilering op twee inhoudelijke thema's: 'Automatisering' en 'Internationalisering'. De opleiding besteedt in beide varianten aandacht aan Enterprise Resource Planning en Standard Business Reporting¹³. Daarnaast bereidt de HvA haar studenten voor op een internationale werk- en leefomgeving. Een groot deel van de AC-studenten komt in de grootstedelijke context van Amsterdam terecht bij één van de vier grote accountantskantoren (de Big-four) of bij de middelgrote (accountants)kantoren. Veel van hen opereren in een sterk internationale omgeving.

De internationale oriëntatie krijgt in het verlengde van de profilering een plaats in de eindkwalificaties. Studenten worden geacht in staat te zijn de (inter)nationale wetgeving toe te passen, in de Engelse taal te communiceren en het financieel-administratieve begrippenkader in de Engelse taal te beheersen. Ook het onderzoekend vermogen van studenten maakt onderdeel uit van de B-AC-eindkwalificaties. Een goede (assistent)-accountant heeft een onderzoekende houding en beschikt over generieke onderzoeksvaardigheden zoals het formuleren van een probleemstelling, het hanteren van logische stappen naar een probleemoplossing, het uitvoeren van adequaat bronnenonderzoek en het rapporteren.

---

¹³ SBR is de methode om financiële berichten digitaal op te stellen en te versturen naar de overheid via Digipoort.

Met bovenstaande punten voldoet de opleiding B-AC naar de mening van het auditpanel ruim aan de basiskwaliteit. Toch ziet het auditpanel een mogelijkheid tot verbetering in het nader uitwerken c.q. doorontwikkelen van de profileringsthema's in het opleidingsprofiel, waardoor de opleiding op beide accenten en in beide varianten wezenlijk onderscheidend is ten opzichte van de andere B-AC-opleidingen in Nederland. De opleiding heeft zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve aansluiting op de CEA-eindtermen in kaart gebracht. Naar de opvatting van het auditpanel moet AC bij duaal en kan AC bij voltijd op een meer eenduidige wijze aantonen op welke wijze zij bij elke CEA-eindterm aansluit (bijv. de borging van de aan de onderdelen van de duale werkperiodes toegerekende eindtermen met het bijbehorende aantal EC's). De opleiding zal dit in het studiejaar 2013-2014 realiseren. Het auditpanel komt voor deze standaard tot het oordeel 'voldoende'.

2. Onderwijsleeromgeving

De inhoud en de vormgeving van de programma's van B-AC stellen de studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De basis van de opleiding wordt gevormd door de leerdoelen die in relatie staan met de opleidingscompetenties en de CEA-eindtermen. AC borgt de samenhang per studiejaar door de programma's in te richten met leerlijnen op het gebied van kennis, vaardigheden, integratie en coaching. De doelstellingen rond het praktijkgericht onderzoek zijn vanaf het studiejaar 2011-2012 geïntegreerd in beide programma's. Daarnaast zijn de verschillende elementen van 'Internationalisering' aanwezig, maar de internationale oriëntatie verdient in de programma's een meer structurele plaats.

Studenten komen vanaf het begin van de studie veelvuldig in aanraking met de actualiteit en de beroepspraktijk onder meer via bedrijfsbezoeken, projecten en gastlezingen die de HvA in samenwerking met de grote en middelgrote (accountants)kantoren in de grootstedelijke regio van Amsterdam verzorgt. Het auditpanel vindt dit een sterk punt.

Ook is het auditpanel positief over de wijze waarop het profileringsthema 'Automatisering' vorm krijgt in met name het voltijd, maar ook het duale programma. Het auditpanel waardeert het vierdejaars project Standard Business Reporting, waar een virtueel accountantskantoor (Arvum Accountants) is ingericht en waarbij de voltijdstudenten in een volledig digitale kantooromgeving opdrachten uitvoeren.

Daarnaast zijn de docententeams naar de mening van het auditpanel voldoende gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van de programma's. 77% van de voltijd docenten en 100% van de duale docenten beschikt ten minste over een mastergraad. Studenten beoordelen de inhoudelijke deskundigheid van de docenten en de kennis van de docenten over de beroepspraktijk met ruim voldoende. Ook de opleidingsspecifieke software (vb. Exact, SAP) en de voorzieningen die studenten toegang bieden tot de benodigde kennisbanken op economisch gebied, zijn toereikend voor de realisatie van de programma's van B-AC.

Op basis van bovenstaande punten voldoet de onderwijsleeromgeving van B-AC naar de mening van het auditpanel aan de basiskwaliteit. Toch vragen het studiesucces en de studenttevredenheid binnen alle opleidingen van het Domein Economie en Management (DEM) van de HvA duidelijk aandacht. DEM heeft daarom in 2012 een Verbeteragenda opgesteld die leidend is voor de toekomst van haar opleidingen: een nieuwe onderwijsvisie, een transparant aanbod van opleidingen en een vereenvoudigde onderwijsorganisatie. Het studiejaar 2013-2014 gebruikt DEM om het programma van een aantal opleidingen waaronder de programma's van de opleiding AC in dat kader te vernieuwen. De opleiding is zich terdege bewust van de noodzaak om verbeteringen door te voeren. Het is wenselijk dat AC op een zorgvuldige wijze zorgdraagt voor de uitvoering van de DEM-Verbeteragenda 2012-2017. Wanneer de opleiding de plannen en de al ingezette verbetermaatregelen doorzet, is het auditpanel ervan overtuigd dat deze verbeteringen zichtbaar worden in het studiesucces en in de studenttevredenheid (vb. de bereikbaarheid van docenten buiten de contacturen, het tijdig bekendmaken van studieresultaten, de aandacht voor problemen en klachten, ICT-faciliteiten en de beschikbaarheid van stille werkplekken). De eerste resultaten waren tijdens het locatiebezoek al te herkennen. Het auditpanel komt voor deze standaard tot het oordeel 'voldoende'.

3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Het systeem van toetsing is degelijk en sluit aan bij de opleidingscompetenties en de leerdoelen van de opleiding. In de opleidingsgidsen en studiehandleidingen zijn de toetsvormen en de wijze van beoordeling helder beschreven, waardoor de toetsing en de beoordeling voor studenten inzichtelijk is. De beoogde actualisering en de samenvoeging van alle sterke punten in het DEM-toetsbeleid zorgen er mede voor dat DEM de huidige kwaliteit van het toetsen en beoordelen behoudt en verbetert. De Examencommissie, waarvan de structuur begin 2012-2013 is gewijzigd, voert haar wettelijke taak uit. Het afgelopen jaar heeft zij ook de eerste stappen gezet ten aanzien van haar inhoudelijke naast haar formele taak. Het auditpanel gaat ervan uit dat de opleiding deze ontwikkeling doorzet. Ook de maatregelen die de HvA inzet om het slagingspercentage van de Overall Toets (OAT) te verhogen worden door het auditpanel gesteund.

De opleiding heeft vanaf het studiejaar 2011-2012 meer structureel verbetermaatregelen ingezet in de afstudeerfase (vb. intervisiesessies en trainingen begeleiders en examinatoren, go/no-go-moment op het plan van aanpak en aangescherpte beoordelingsformulieren), omdat zij constateerde dat de theoretische onderbouwing en de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerken voor verbetering vatbaar waren. Door het veranderproces waar de opleiding in zit, waren de verbeteringen nog niet zichtbaar in de door het auditpanel aanvankelijk uitgevoerde steekproef met afstudeerwerken uit de studiejaar 2010-2011 en 2011-2012. In de twaalf afstudeerwerken van juli 2013 die het auditpanel in een aanvullend onderzoek beoordeelde, nam het ook aanzienlijke verbeteringen waar. Het vond deze 'nieuwe' afstudeerwerken op één twijfelgeval na van hbo-bachelorniveau. Ook het werkveld is tevreden over de kwaliteitsverbetering in de vaardigheden en de houding van studenten en het ziet potentie om het niveau verder te verhogen. Dit geeft het auditpanel voldoende vertrouwen dat AC het gerealiseerde niveau in alle afstudeerwerken in samenwerking met het kenniscentrum Centre For Applied Research on Economics & Management (CAREM) de komende jaren boven het basisniveau uit ontwikkelt. Daarnaast borgt de stevige kennisbasis in de programma's en de landelijke OAT-toets het juiste kennisniveau van de studenten. Het auditpanel komt mede op basis van de resultaten van het aanvullende onderzoek tot het oordeel 'voldoende'.

Bevindingen Associate degree

Ad-AC maakt sinds september 2011 onderdeel uit van de duale hbo-bacheloropleiding Accountancy van de HvA. De opleiding hanteerde ten tijde van de audit hetzelfde profiel zoals in het aanvraagdossier in 2010 stond beschreven met daarin de beroepstaken 'integrale benadering bedrijfsfuncties', 'het verlenen van administratieve diensten' en 'het behartigen van fiscale belangen'. Daarnaast worden voor de Ad de DEM-competenties 'vakkundigheid', 'communiceren', 'ethisch handelen', 'samenwerken' en 'ontwikkelingsgericht vermogen' gehanteerd. Ad-studenten ontwikkelen de eindkwalificaties op een lager niveau dan de bachelor. Naar de opvatting van het auditpanel zijn de eindkwalificaties van Ad-AC in voldoende mate geconcretiseerd.

In het leerplanschema van Ad-AC is inzichtelijk gemaakt hoe de onderwijseenheden gekoppeld zijn aan het profiel. De leerlijnen borgen de samenhang in het Ad-programma. Het eerste studiejaar volgen de duale Ad-studenten lessen op de locatie van het ROC en het tweede studiejaar bij de HvA op de onderwijslocatie 'Leeuwenburg'. De praktijk waarin Ad-studenten net als de duale bachelor-studenten drie tot vier dagen per week werken, vormt een belangrijk onderdeel van het Ad-AC programma. De combinatie werken en leren is volgens studenten pittig, maar wel te doen. Een opleidingsmanager van de HvA is eindverantwoordelijk voor het Ad-programma. Bij de Ad beschikt 78% van de docenten over een mastertitel. Door het structurele overleg tussen de mbo- en hbo-docenten is de hogeschool in control over de kwaliteit van het Ad-programma bij het ROC van Amsterdam en het ROC Nova College. De onderwijsleeromgeving van de Ad-AC voldoet naar de mening van het auditpanel aan de basiskwaliteit.

Doordat het (toets)programma van de Ad is afgeleid van de bachelor, beschikken Ad-studenten na twee jaar over het juiste kennisniveau. De totstandkoming en kwaliteitszorg van de toetsen geschiedt daarnaast conform het toetsbeleid van DEM. Het competentieportfolio met best practices van de student vormt samen met de afstudeeropdracht de basis voor een geïntegreerd eindassessment door twee assessoren. Het auditpanel heeft er net als bij de bachelor vertrouwen in dat de ontwikkelingen die het afgelopen studiejaar reeds zijn ingezet, leiden tot een voldoende niveau van de eindproducten van Ad-AC.

Algemene conclusie:

Op grond van 'de duidelijk uitgewerkte en actuele eindkwalificaties', 'de praktijkgerichtheid en de speciale aandacht voor automatisering in de programma's', 'de deskundige, gedreven docententeams', 'de eerste resultaten van de verbetermaatregelen in het kader van het studiesucces en de studenttevredenheid' en 'de duidelijk zichtbare verbeteringen in het gerealiseerde niveau van de afstudeerwerken van juli 2013' beoordeelt het auditpanel de kwaliteit van het onderwijs van de verschillende varianten thans als voldoende.

Om dat niveau te behouden dient de opleiding wel de verbeteringen ten aanzien van 'het nader uitwerken van een onderscheidende profilering', 'het beter aantonen van de volledige aansluiting van dual bij de CEA-eindtermen' en 'de vernieuwing van het curriculum met onder andere een beter studiesucces en een hogere studenttevredenheid als doel' door te zetten en te monitoren. De opleiding dient er bovendien op toe te blijven zien, dat alle afstudeerwerken van de voltijd en duale studenten die vanaf nu afstuderen, voldoen aan het hbo-bachelorniveau.

Den Haag, 9 december 2013

R.J.M. van der Hoorn MBA,
voorzitter

I.M. Gies Broesterhuizen,
secretaris

3. INLEIDING

Toezicht op en beoordeling van de opleiding Accountancy

De opleiding Accountancy (AC) die de Hogeschool van Amsterdam op bachelorniveau in een voltijd- en een duale variant (B-AC) en op Associate-degree-niveau in een duale variant (Ad-AC) aanbiedt, wenst haar in 2007 door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) verleende accreditatie verlengd te zien met wederom een periode van zes jaar – de accreditatie cyclus in het Nederlands hoger onderwijs.

De Accountancyopleidingen in Nederland staan onder toezicht van de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding (CEA). Doordat de CEA controle houdt op de naleving van de eindtermen van de bacheloropleidingen Accountancy, is zij o.a. in staat te bepalen of de post-bacheloropleidingen en professionele masters op grond van de Wet op het accountantsberoep een 'aanwijzing' kunnen verkrijgen. Door toetsing van de CEA-eindtermen tijdens de beperkte of uitgebreide opleidingsbeoordeling kan de CEA gebruik maken van de uitkomsten van de NVAO-Accreditatie en ontstaat een vermindering van de accreditatielast voor de Accountancyopleidingen.

Het voorliggende beoordelingsrapport is de resultante van een zogeheten 'Beperkte Opleidingsbeoordeling', die op 3 en 4 april 2013 is uitgevoerd door een auditpanel van onafhankelijke deskundigen aan de hand van het NVAO-¹⁴ en het CEA-beoordelingskader¹⁵. Dit rapport behandelt achtereenvolgens de bevindingen, overwegingen en conclusies van het auditpanel op drie kwaliteitsstandaarden, te weten de 'beoogde eindkwalificaties', 'onderwijsleeromgeving' en 'toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties'.

Het auditpanel (zie bijlage VII voor een toelichting) is door Hobéon in opdracht van de Hogeschool van Amsterdam en in overleg met de opleiding samengesteld en is goedgekeurd door de NVAO.

Nb. De startdatum van het Associate degree-programma is minder dan twee jaar geleden, waardoor een lichte toetsing tijdens de visitatie in april 2013 afdoende was. De bevindingen van het auditpanel over de Ad hebben bij de lichte toetsing geen invloed op het oordeel van de Bachelor. Het panel besteedt in dit beoordelingsrapport in een apart hoofdstuk aandacht aan het Ad-programma, maar geeft geen expliciet eindoordeel over de kwaliteit van het Ad-programma in de zin van voldoende of onvoldoende (zie H5 – Bevindingen Associate degree).

Positionering van de opleiding Accountancy binnen de hogeschool

De Hogeschool van Amsterdam (HvA) kent zeven domeinen: Economie en Management/HES, Bewegen, Sport en Voeding, Gezondheid, Maatschappij en Recht, Media, Creatie en Informatie, Onderwijs en Opvoeding en Techniek. Met 13.000 studenten vormt het Domein Economie en Management het grootste domein binnen de HvA. Dit domein kent vier clusters van opleidingen: Finance & Accounting, Marketing Sales & Trade, Management & Organisation en International Business School. De opleiding Accountancy (AC) maakt samen met de opleidingen Bedrijfseconomie (BE), Fiscaal Recht en Economie (FRE) en Financial Services Management (FSM) deel uit van het cluster 'Finance & Accounting'.

Karakteristiek van de opleiding Accountancy

De hbo-bacheloropleiding Accountancy (B-AC) leidt studenten op tot assistent-accountant in het openbare accountantsberoep en bereidt hen voor om in het post-hbo dan wel aan de universiteit door te studeren tot Accountant Administratieconsulent of Registeraccountant.

¹⁴ Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Beperkte of Uitgebreide opleidingsbeoordeling, Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie d.d. 22-11-2011

¹⁵ Commissie Eindtermen Accountancy-beoordelingscriteria hbo-accountantsopleidingen d.d. 24-01-2011

De opleiding richt zich op de Big-four en de middelgrote (accountants)kantoren in het grootstedelijk gebied van Amsterdam, waarbinnen afgestudeerden functioneren in zowel de controle- als de samenstelpraktijk. De voltijdvariant van de bachelor is in Amsterdam gehuisvest op de onderwijslocatie 'Frajlemaborg' en telde per 1 oktober 2012 circa 625 studenten. De duale variant van de bachelor wordt in Amsterdam aangeboden op de onderwijslocatie 'Leeuwenburg' en telde per 1 oktober 2012 circa 175 studenten¹⁶.

Vorige accreditatie van de opleiding Accountancy

De vorige accreditatie van de opleiding AC vond plaats in 2007. De opleiding is toen positief beoordeeld. Sindsdien zijn de aandachtspunten die het toenmalige panel naar voren bracht, door de opleiding aantoonbaar opgepakt en er zijn verbeteringen doorgevoerd (zie Tabel 1 – Verbeteringen audit).

Aandachtspunten	Verbeteringen
Het begrip 'onafhankelijkheid' komt in beide competentieprofielen niet voor.	In september 2008 is de opleiding gestart met een nieuw curriculum waarbij de hiernaast genoemde aandachtspunten zijn geïmplementeerd. Het nieuwe studieonderdeel 'Ethiek en Integriteit' gaat bijvoorbeeld expliciet in op de 'onafhankelijkheid'.
De opleiding dient meer aandacht te besteden aan het beroep van de AA-Accountant, waar de nadruk nu sterk ligt op de RA.	Projecten worden in samenwerking met het beroepenveld uitgevoerd, waarbij het MKB en de rol van de AA-Accountant een zichtbare plek in het programma heeft gekregen.
De toegevoegde waarde van een afstudeeropdracht wordt betwijfeld, gezien de externe borging van de landelijke overall toets AC.	De opleiding onderschrijft dat vanwege de OAT de afstudeeropdracht relatief minder gewicht heeft bij het vaststellen van het eindniveau, maar hebben gezien het belang van een kritische, onderzoekende houding toch een aantal wijzigingen in het afstudeerproces doorgevoerd.

Tabel 1 – Doorgevoerde verbeteringen na vorige audit

Toekomstige ontwikkelingen van de opleiding Accountancy

Het Domein Economie en Management (DEM) kampt al enige jaren met een laag studiesucces en een matige studenttevredenheid. Dit geldt ook voor de opleiding Accountancy. Om deze twee thema's aan te pakken zijn ze centraal gesteld in de DEM-Verbeteragenda. In onderstaande tabel volgt een korte beschrijving van de speerpunten ofwel de programmalijnen uit de DEM-Verbeteragenda en de beoogde veranderingen voor de opleiding AC (planhorizon 2012 tot 2017).

Programmalijnen uit de DEM-Verbeteragenda	Beoogde veranderingen Accountancy (AC)
De HvA heeft besloten de verschillende onderwijsbenaderingen (vb. 'experience based learning', 'knowledge based learning') gericht op de meerdere doelgroepen (vb. voltijd, deeltijd, duaal) binnen DEM terug te dringen. Zij heeft daarvoor een nieuwe onderwijsvisie opgesteld, die 'minder vrijblijvendheid, gekend worden, aanwezig zijn en meedoen' tot doel heeft.	<ul style="list-style-type: none"> AC blijft binnen DEM als aparte, kleinere bacheloropleiding voortbestaan en blijft samen met BE, FRE en FSM tot het cluster 'Finance & Accounting' behoren. DEM is voornemens om B-AC duaal vanaf september 2013 af te bouwen en om binnen de B-AC voltijd een praktijkafstudeerrichting te starten. Ad-AC duaal blijft apart bestaan. Met ingang van september 2013 worden B-AC (voltijd en duaal) en Ad-AC (alleen 2e studiejaar) op één locatie gehuisvest 'Frajlemaborg', waardoor de inhoudelijke en organisatorische afstemming vergemakkelijkt wordt. Vanaf september 2014 gaat AC van start met een nieuw curriculum, gebaseerd op de nieuwe onderwijsvisie.
Een overzichtelijk en transparant opleidingenaanbod met een beperkter aanbod in bacheloropleidingen en afstudeerrichtingen, die aansluiten bij de profileringsagenda van de HvA.	
Een vereenvoudigde organisatie , met herkenbare, kleinschalige en resultaatverantwoordelijke docententeams, die overzichtelijk is voor de student en simpel uit te leggen aan de buitenwereld.	

Tabel 2 – Doorwerking van toekomstige ontwikkelingen bij Accountancy

¹⁶ Per 1 september 2013 zullen alle varianten van AC gehuisvest zijn op de locatie 'Frajlemaborg'.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie betreft geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Toelichting CEA:

- De eindkwalificaties zien in belangrijke mate toe op het vervullen van de functie van extern accountant.
- De eindkwalificaties nemen de relevante gedrags- en beroepsregels die voor accountants gelden als uitgangspunt zoals vastgesteld bij verordening uit hoofde van de WAA en WRA.
- De eindkwalificaties omvatten minimaal de eindtermen op het beschreven niveau en met de genormeerde studiebelasting, zoals vastgesteld door de CEA, voor zover deze in de bacheloropleiding aan bod dienen te komen, conform afspraken gemaakt binnen AC-scholenoverleg respectievelijk VAAC.

Bevindingen

Inhoud van de eindkwalificaties

De hbo-bacheloropleiding Accountancy (hierna B-AC) van de Hogeschool van Amsterdam (HvA) sluit voor de invulling van de opleiding en het beroep waarvoor zij opleidt, direct aan bij het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Accountancy uit 2012. Dit profiel onderscheidt vier specifieke beroepscompetenties met bijbehorende beroepstaken en twee generieke beroepscompetenties. Bij deze competenties dient de student de beroepshouding ofwel de zes houdingsaspecten in acht te nemen, zoals de relevante gedrags- en beroepsregels voor accountants dat vereisen. Door de historie van de opleiding en de verschillende doelgroepen (zie standaard 2) verschilt de wijze waarop de student deze eindkwalificaties ontwikkelt per variant. Bij B-AC voltijd ligt het accent op kennisoverdracht, terwijl bij B-AC duaal de student de kennis meer via projecten en toepassing in de praktijk verwerft.

De landelijke eindkwalificaties vult B-AC aan met negen generieke competenties, die voor alle opleidingen binnen het Domein Economie en Management (DEM) gelden. Samen met de opleidingscompetenties en de beroepstaken uit het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel vormden ze de eindkwalificaties van de opleiding Accountancy (zie Tabel 3 en Bijlage II – Eindkwalificaties).

Eindkwalificaties Accountancy		
Landelijke beroeps- en opleidingsprofiel uit 2012		
Soort	Opleidingscompetenties	Beroepstaak
Specifiek	1) Aanspreekpunt zijn voor cliënten in het kader van de administratieve dienstverlening	Administratieve dienstverlening
	2) Behartigen fiscale belangen cliënt	Fiscale dienstverlening
	3) Bijdragen aan de uitvoering algemene controle jaarrekening	Controle
	4) Adviesbehoeften onderkennen, signaleren en vervullen	Advisering
Generiek	5) Adequaaf functioneren binnen accountantskantoor	
	6) Zichzelf voortdurend ontwikkelen als beroepsbeoefenaar ¹⁷	
Houdingsaspecten	Integriteit, objectiviteit, geheimhouding, deskundigheid en zorgvuldigheid, professioneel gedrag en onafhankelijkheid	
HvA DEM-competenties 2011		
1. Vak kundigheid; 2. Innovatief vermogen; 3. Resultaatgerichtheid; 4. Ondernemend gedrag; 5. Ethisch handelen; 6. Communiceren; 7. Samenwerken; 8. Interculturele sensitiviteit; 9. Ontwikkelingsgerichtheid		

Tabel 3 – Eindkwalificaties HvA hbo-bacheloropleiding Accountancy

De nieuwe Bachelor of Business Administration (BBA)-standaard van juni 2011, die op alle hbo-bacheloropleidingen in het economische cluster van toepassing is, was voor het landelijke Accountancy-scholenoverleg aanleiding om in juni 2012 een vernieuwd beroeps- en opleidingsprofiel op te stellen. In februari 2013 heeft B-AC haar opleidingsprofiel na validatie van het voor de opleiding relevante werkveld herzien. De inhoudelijke verschillen van het nieuwe profiel ten opzichte van de vorige versie zijn, zo beoordeelt de opleiding, behalve de versteviging van 'het onderzoekend vermogen van de student' beperkt van aard. Alle beroepstaken en competenties van het landelijke profiel komen daarom in het curriculum van het studiejaar 2012-2013 van de opleiding Accountancy al aan de orde. B-AC heeft haar visie op praktijkgericht onderzoek en de uitwerking daarvan in de programma's het afgelopen jaar aangescherpt met de implementatie van een meer geïntegreerde onderzoekslijn als gevolg. De opleiding leidt op tot de graad Bachelor of Business Administration. Daarmee sluit de opleiding aan bij de actuele eisen die het vakgebied stelt aan de inhoud van de opleiding.

Profilering/Benchmark

De opleiding Accountancy heeft onlangs in het 'HvA AC opleidingsprofiel 2013' een beperkte beschrijving opgenomen van de specifieke HvA-profilering. Na het bestuderen van de Kritische Reflectie en vooral na de gesprekken tijdens de audit ontstond bij het auditpanel een duidelijker beeld over het accent dat de opleiding wil leggen. De docenten van de duale variant weten de profilering en hun visie op het beroep in het gesprek beter te verwoorden dan de docenten van de voltijdvariant. B-AC kent een inhoudelijke profilering op de thema's 'Automatisering' en 'Internationalisering' (zie Tabel 4 – Uitwerking profiel).

¹⁷ De beroepscompetentie 'Zichzelf voortdurend ontwikkelen als beroepsbeoefenaar' is vastgesteld op basis van de relevante gedrags- en beroepsregels die voor accountants gelden uit hoofde van de Wet op de Accountants-Administratieconsulenten en Wet op de Registeraccountants.

Thema	Uitwerking
Automatisering	De (samenstel)praktijk ondergaat grote veranderingen onder invloed van automatisering en het streven naar efficiency. Studenten moeten voldoende kennis hebben van de (veranderingen in de) geautomatiseerde gegevensverwerking en beschikken over een onderzoekende houding. De opleiding Accountancy besteedt daarom aandacht aan Enterprise Resource Planning (ERP) ¹⁸ systemen (specifiek SAP ¹⁹). Daarnaast legt B-AC de nadruk in de programma's op Standard Business Reporting ²⁰ . Samen met het Centre for Applied Research on Economics & Management is het Expertisecentrum Instant Reporting in februari 2012 een nieuw project gestart, genaamd 'SBR in Bedrijf'. Binnen dit project runnen vierdejaars AC-studenten een virtueel accountantskantoor. Het kantoor is volledig digitaal ingericht en in staat om alle financiële gegevens voor de fiscus, de Kamer van Koophandel en het CBS in SBR aan te leveren. Ook de communicatie met de klanten, dit zijn bedrijven van het bedrijfspracticum van B-AC, is volledig gedigitaliseerd.
Internationalisering	De internationale oriëntatie van de opleiding Accountancy in de grootstedelijke context van Amsterdam is zichtbaar in de samenwerking met de Big-four (PwC, KPMG, Deloitte en EY) en middelgrote kantoren in de regio (vb. BDO, Mazars en Grant Thornton). Deze bedrijven werken in een sterk internationale omgeving. Vandaar dat de opleiding veel aandacht besteedt aan Engels, aan de internationale context en aan interculturele sensitiviteit.

Tabel 4 – Profiel HvA AC

B-AC onderscheidt zich ten opzichte van de andere Accountancy opleidingen in Nederland door haar voorlopersrol voor wat betreft Standard Business Reporting (SBR), zo bevestigen de artikelen uit 'De Accountant' d.d. juni 2012 en januari 2013. Het Expertisecentrum Instant Reporting, een samenwerkingsverband tussen de HvA, vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en overheidsinstanties, heeft een virtueel kantoor genaamd Arvum Accountants opgericht met het doel om AC-studenten te leren omgaan met een moderne digitale kantooromgeving. Studenten beschikken zo na afsluiting van hun opleiding over voldoende vaardigheden om in een dergelijke omgeving te kunnen werken. Daarnaast stelt de opleiding de ontwikkelde kennis beschikbaar aan bedrijven. Het auditpanel is positief over de wijze waarop SBR een plaats krijgt in de doelstellingen van de opleiding.

Ondanks dat uit een inventarisatie van het AC-scholenoverleg blijkt dat de voltijdvariant Accountancy van de HvA relatief veel aandacht besteedt aan het vak Engels, relatief veel gebruik maakt van Engelstalige literatuur en meer onderwijseenheden in het Engels aanbiedt dan de overige hogescholen, is het auditpanel van mening dat B-AC de profilering op dit thema nog meer onderscheidend kan vormgeven ten opzichte van de andere Accountancy opleidingen in Nederland. De grootstedelijke omgeving waarin de opleiding zich bevindt, biedt een uitstekend uitgangspunt om het thema in samenwerking met het internationale beroepenveld in de regio verder uit te kristalliseren, toe te spitsen op het vakgebied Accountancy en in de praktijk te brengen tot een onderscheidend profiel.

Het auditpanel vindt dat de profilering op het thema 'Automatisering' (zowel ERP als SBR) maar met name op het thema 'Internationalisering' (zie tevens volgende paragraaf) een nadere uitwerking c.q. verfijning behoeft in het 'HvA AC opleidingsprofiel 2013'. De opleiding kan voor elke variant desgewenst een ander accent leggen in de doelstellingen en/of in de uitwerking daarvan (zie H7 – Aanbevelingen).

¹⁸ De ERP-software combineert interne bedrijfsinformatie over logistieke, administratieve en financiële bedrijfsprocessen in één bedrijfsbreed informatie- en managementsysteem (bron: www.computerworld.nl/software).

¹⁹ SAP is the world leader in enterprise applications in terms of software and software-related service revenue (bron: www.sap.com).

²⁰ Met behulp van Standard Business Reporting (SBR) kunnen (MKB-)bedrijven op een efficiënte wijze elektronisch bedrijfsgegevens en -rapportages samenstellen en uitwisselen met accountants, banken en (semi-) overheidsinstanties. Vanaf 2013 is SBR de enige system-to-system aanlevermethode voor de IB- en VpB-aangiften (bron: www.instantreporting.nl).

Internationale oriëntatie

Het landelijke opleidingsprofiel stelt dat een hbo-bacheloropleiding Accountancy zich primair richt op de nationale markt en de daarop van toepassing zijnde nationale wet- en regelgeving. Deze nationale wet- en regelgeving is voor de kernvakken 'Audit en Assurance', 'Externe verslaggeving' en 'Bestuurlijke informatieverzorging' voor een belangrijk deel afgestemd op internationale standaarden zoals International Financial Reporting Standards (IFRS), de standaarden opgesteld door International Federation of Accountants (IFAC) en The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Desondanks heeft de HvA voor B-AC internationalisering als profileringspunt gekozen (zie vorige paragraaf). De reden daarvan is, dat de kantoren in het grootstedelijk gebied van Amsterdam meer dan de kantoren in de overige regio's van Nederland opereren in een internationale context. De opleiding bereidt haar studenten dus voor op een internationale werk- en leefomgeving. Zij zijn in staat de (inter)nationale wetgeving toe te passen en met de betrokkenen van deze ondernemingen in de Engelse taal te communiceren. Daarnaast beheersen zij het financieel-administratieve begrippenkader in de Engelse taal. Door de generieke competentie 'Interculturele sensitiviteit' daarnaast separaat op te nemen in het opleidingsprofiel, geeft B-AC aan dat deze eindkwalificatie een belangrijk criterium is voor de opleiding. Een afgestudeerde assistent accountant is zich bewust van de eigen en andere culturen en weet adequaat te handelen en te communiceren binnen een andere cultuur.

Praktijkgericht onderzoek

Het onderzoekend vermogen van studenten maakt, zo stelt het auditpanel vast, onderdeel uit van de eindkwalificaties van AC. Zo bevatten de generieke competenties 'Vakkundigheid' en 'Innovatief vermogen' de volgende doelstellingen: *Een afgestudeerde assistent accountant signaleert en analyseert beroepsvraagstukken c.q. -problemen en komt tot beredeneerde oordelen en oplossingen, gebruikmakend van relevante en actuele (inter)nationale kennisbronnen en beroepspraktijken, theorieën, modellen, begrippen en technieken en komt tot innovatieve oplossingen, levert een bijdrage aan vernieuwing van het beroepsdomein.* De opleiding is dus gericht op het aanleren van voldoende kennis voor het uitvoeren van (accountants)onderzoek. Een goede (assistent)-accountant heeft een onderzoekende houding en beschikt over generieke onderzoeksvaardigheden zoals een goede probleemformulering kunnen maken, bij probleemoplossing logische stappen kunnen hanteren, adequaat bronnenonderzoek kunnen uitvoeren (waaronder het gebruik van databanken) en het goed kunnen rapporteren.

Niveau en Oriëntatie van de eindkwalificaties

In het eerste jaar leidt B-AC haar voltijd- en duale studenten op tot hbo- (niveau 1), na het tweede jaar tot stage-/werkperiode 2- (niveau 2) en na het vierde jaar tot startbekwaam (niveau 3). Met het niveau startbekwaam bedoelt de opleiding: 'Een controlerend of samenstellend assistent-accountant in het openbare accountantsberoep'. Afgestudeerden komen terecht in beroepen binnen de financieel-administratieve dienstverlening met een specifieke focus op de audit- en assurancefunctie van de accountant. Zij vinden meestal een baan bij een accountantskantoor, maar gaan ook aan de slag bij de overheid, in het bedrijfsleven of bij non-profitinstellingen. De meeste afgestudeerden combineren hun baan met een vervolgstudie in het Post-HBO tot Accountant Administratieconsulent (AA) of aan de universiteit tot Registeraccountant (RA) ²¹.

---

²¹ Een AA-accountant houdt zich bezig met de administratie en het opstellen, beoordelen en/of controleren van een jaarrekening (samenstelpraktijk). Hij is een adviseur (op fiscaal gebied) en werkt voor het midden- en kleinbedrijf. Een RA-accountant houdt zich daarentegen bezig met controlewerkzaamheden en financiële verslaggeving van financiële feiten (controlepraktijk). RA-accountants moeten een universitaire opleiding volgen. Ondanks de verschillen op werkgebied hebben AA- en RA-accountants dezelfde bevoegdheden. Zij mogen een controleverklaring afgeven en een handtekening zetten onder de jaarrekening. Beiden zijn lid van het de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA); de nieuwe fusieorganisatie van de NOvAA (voorheen beroepsvereniging AA's) en het NIVRA (voorheen beroepsvereniging RA's).

Afgestudeerden die niet verder willen studeren, kiezen voor een functie als assistent-controller of financieel medewerker. Het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel en de door B-AC gehanteerde opleidingscompetenties gaan dus uit van de functie van extern accountant, zoals dat ook door de CEA wordt vereist.

De samenhang tussen de opleidingscompetenties, de Dublin Descriptoren²², de BBA-standaard en de HBO-kernkwalificaties zijn zichtbaar gemaakt in het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Accountancy. Doordat de B-AC de landelijke eindkwalificaties hanteert, sluit zij daarmee aan bij de algemene, internationaal geaccepteerde beschrijving van de kwalificaties van een hbo-bachelorstudent.

De Commissie Eindtermen Accountancy (CEA) bepaalt de theoretische kennisbasis voor elke Accountancy-opleiding in Nederland. B-AC gebruikt de CEA-eindtermen dan ook als uitgangspunt voor de inrichting van haar body of knowledge. De opleiding beschrijft in haar Kritische Reflectie dat ze zowel binnen de voltijd als binnen dual de kwalitatieve en kwantitatieve aansluiting tussen de eigen eindkwalificaties en de CEA eisen heeft geanalyseerd (zie Bijlage II – Opleidings specifieke eindkwalificaties). In de documenten 'CEA afdekking vt en kernvakken' en 'CEA eindtermen dual' verantwoordt de opleiding hoeveel ec's binnen welke onderwijseenheid aan de diverse CEA-eindtermen worden toegerekend. Daarnaast heeft B-AC per vak uit de CEA-eindtermen aangegeven op welk moment en op welk niveau binnen de programma's het betreffende onderwerp wordt behandeld. De voltijdvariant voldoet volledig aan de CEA-eindtermen. Het auditpanel kon dit niet direct uit de onderliggende documentatie opmaken. De opleiding kan daarom bij de voltijd, maar moet daarnaast bij dual op een meer overzichtelijke wijze per eindterm specificeren hoe het (huidige) programma voldoet aan de kwantitatieve en kwalitatieve CEA-eisen. Het is het auditpanel bij de duale variant in de gesprekken tijdens de audit namelijk niet duidelijk geworden hoeveel EC's aan de duale werkperiodes zijn toegerekend en worden toegekend aan de diverse onderdelen van de CEA-eindtermen (zie standaard 3). Kijkend naar het totaal aantal EC's voldoet de duale variant aan de kwantitatieve aansluiting (werkelijk: 170 EC t.o.v. CEA-eis: 165 EC). De kwalitatieve aansluiting is bij dual in het studiejaar 2012-2013 gerealiseerd. Het auditpanel vindt het een goede ontwikkeling dat de opleiding de kwantitatieve aansluiting vanaf het studiejaar 2013-2014 bij dual beter zal borgen.

Validatie en onderhoud van de eindkwalificaties

Via het AC-scholenoverleg, de Opleidingsadviesraad, het Expertisecentrum Instant Reporting en de contacten met de diverse (inter)nationaal opererende (accountants)kantoren in de regio en doordat een aantal (gast)docenten het docentschap combineert met een baan in de praktijk borgt de opleiding de actualiteit van de beoogde eindkwalificaties. Door dit brede netwerk, dat de opleiding structureel en op strategisch en tactisch/operationeel niveau raadpleegt (zie Tabel 5 – Netwerk AC), zorgt AC voor een adequate afstemming van de beoogde eindkwalificaties op de huidige en toekomstige ontwikkelingen in het specifieke vakgebied en het relevante werkveld. De opleiding toetst bovendien regelmatig of de manier waarop zij invulling geeft aan haar profileringspunten nog aansluit bij de behoeften vanuit het werkveld in het grootstedelijk gebied van Amsterdam, zo blijkt uit de notulen van de Opleidingsadviesraad.

---

²² De Dublin Descriptoren zijn indicatoren voor het bachelorniveau, die in Europees verband zijn opgesteld.

Voorbeelden van contact met het beroepenveld en het vakgebied	
Vakgebied	In het Landelijk Opleidingsoverleg Accountancy komen vertegenwoordigers van de dertien erkende hbo-opleidingen AC in Nederland vijf of zes keer per jaar bij elkaar. Naast het actueel houden van de eindkwalificaties van het gezamenlijk Beroeps- en Opleidingsprofiel worden in het AC-scholenoverleg lopende zaken besproken, onder meer omtrent de landelijke examens en toekomstige ontwikkelingen, met speciale aandacht voor ontwikkelingen vanuit de CEA.
Werkveld	De opleiding beschikt over een eigen opleidingsadviesraad. Tweemaal per jaar reflecteert de opleidingsadviesraad op het studieprogramma, de actuele ontwikkelingen in het werkveld en de relatie daartussen. De samenstelling van de leden is representatief voor het relevante werkveld. De leden zijn o.a. werkzaam bij leden van het SRA, RSM Niehe Lancée, Deloitte, Berghoef Accountants, UvA, Tredius Holding, Belastingdienst, EY, KPMG, PwC. De opleiding heeft daarnaast langdurige contacten met de diverse kantoren in de regio via voltijdstages, duale werkplekken en project- en afstudeeropdrachten van studenten. Deze bedrijven (vb. EY, Baker Tilly Berk, WEA Accountants & adviseurs, BDO) organiseren bijvoorbeeld bedrijfsbezoeken, zijn aanwezig bij netwerkbijeenkomsten en verzorgen gastlessen, zo geeft het document 'Contacten werkveld AC' weer. Ook is er contact met het werkveld via het eigen DEM-onderzoek onder alumni en werkgevers (startbekwaamhedenonderzoek). Daarnaast beschikken (gast)docenten over ruime ervaring uit de beroepspraktijk en combineren in een aantal gevallen het docentschap met een functie in de praktijk. Om een goede wisselwerking tussen onderwijs, onderzoek en beroepenveld te bewerkstelligen heeft DEM vijf lectoren aangesteld, in het Kenniscentrum Centre For Applied Research on Economics & Management. De opleiding Accountancy heeft daarbinnen het meeste contact met het Expertisecentrum Instant Reporting (zie standaard 2).

Tabel 5 – Netwerk AC

Weging en Oordeel

Voltijd: Voldoende

Duaal: Voldoende

De beoogde eindkwalificaties die een afgestudeerde van de opleiding Accountancy moet kunnen vervullen als 'startbekwaam' beroepsoefenaar, zijn realistisch en passend in het licht van het beroep en de werkzaamheden als assistent accountant in de samenstel- of controlepraktijk. Zij zien bovendien toe op het vervullen van de functie van extern accountant. De opleiding sluit aan bij de eisen, die hun oorsprong vinden in het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel. Voor beide varianten hanteert zij voor het hbo-bachelorniveau na vier jaar het competentieniveau drie, zoals dat ook in het landelijke profiel staat beschreven. Dit niveau sluit aan bij de Dublin Descriptoren. De doelstellingen rond praktijkgericht onderzoek en de internationale oriëntatie, zoals die van een hbo-bachelorstudent verwacht mogen worden, zijn aantoonbaar opgenomen in de eindkwalificaties van de opleiding. Bovendien zijn de beoogde eindkwalificaties actueel. De validatie en het onderhoud van het profiel vindt structureel plaats via o.a. (inter)nationaal opererende (accountants)kantoren in het grootstedelijk gebied van Amsterdam, de eigen Opleidingsadviesraad en door deelname aan het landelijke overleg. Het auditpanel is van mening dat de opleiding door deze bevindingen ruim voldoet aan de basiskwaliteit.

B-AC weet haar profilering op de thema's 'Automatisering' en 'Internationalisering' tijdens de audit te verwoorden, maar ze heeft het beperkt uitgewerkt in het herziene opleidingsprofiel uit 2013. Het auditpanel vindt dit wel een verbeterpunt, maar beschouwt het niet als urgent. De grootstedelijke omgeving, waarin de opleiding zich bevindt, vormt een uitstekend uitgangspunt om het thema 'Internationalisering' in samenwerking met het internationale beroepenveld in de regio verder uit te kristalliseren en in de praktijk te brengen tot een meer onderscheidend profiel. Het auditpanel beschouwt deze aanbeveling als een doorontwikkeling van de opleiding, wat niets afdoet aan de basiskwaliteit van de huidige eindkwalificaties. Daarnaast vindt het auditpanel met name bij duaal, maar ook wel bij voltijd dat het aantonen van de aansluiting bij de CEA-eindtermen explicieter kan worden vastgelegd.

De opleiding geeft echter aan dat de beoogde eindkwalificaties en de programma's zowel kwantitatief (kijkend naar het totale aantal EC) als kwalitatief voldoen aan de CEA-eindtermen. Doordat het hier gaat om de aantoonbaarheid, vindt het auditpanel het minder van invloed op haar positieve oordeel.

De beoogde eindkwalificaties van beide varianten zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie voldoende geconcretiseerd en actueel. Desondanks heeft de profilering met name op het thema 'Internationalisering' in beide varianten een nadere uitwerking. De opleiding kan bij de voltijd en moet bij duaal op een meer eenduidige wijze aantonen op welke wijze zij aansluit bij elke CEA-eindterm. Het auditpanel vraagt in dit kader bij duaal met name aandacht voor het borgen van de aan de vakken van de CEA-eindtermen toegerekende EC's in de werkperiode. Het auditpanel komt voor beide varianten tot het oordeel 'voldoende'.

Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting NVAO:

De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Toelichting CEA:

- De opleiding kan aantonen dat met het programma de eindtermen zoals vastgesteld door CEA worden gerealiseerd;
- De opleiding borgt actuele beroepsontwikkelingen in het programma;
- De opleiding draagt zorg voor een docententeam dat naast adequate vakinhoudelijke competenties ook beschikt over voldoende, relevante en recente praktijkervaring en draagt voorts zorg voor het volgen van actuele beroepsontwikkelingen door docenten.
- De opleiding heeft periodiek afstemming over de inhoud van het programma met de accountancy vervolgopleiding(en) binnen de instelling;

Bevindingen

Koppeling eindkwalificaties en programma

De leerplanschema's bevatten per variant een vertaling van de beoogde eindkwalificaties naar de onderwijsseenheden (zie standaard 1). De wijze waarop de beroepstaken en de competenties uit het opleidingsprofiel zijn gedekt door de verschillende vakken verspreid over de verschillende studie jaren, heeft B-AC per semester beschreven. Bij de beroepstaken geeft AC tevens aan welk niveau het betreft. Per variant is vervolgens een uitwerking gemaakt in een leerplanschema naar vakken en modules. De leerdoelen van de varianten die de basis vormen van de programma's, zijn dus afgeleid van de beoogde eindkwalificaties. De inhoud van beide programma's wordt bovendien bepaald door de CEA-eindtermen.

Vormgeving programma

Het programma van AC-voltijd is gebaseerd op 'knowledge based learning' en kent een schoolse aanpak: klassikale invulling van het onderwijs met relatief veel contacturen per lesweek. Bij AC-duaal staat de combinatie van werken en studeren centraal en in het binnenschoolse programma ligt de nadruk op projectmatig onderwijs. In beide varianten is het onderwijs per studiejaar onderverdeeld in twee semesters, die op hun beurt weer zijn onderverdeeld in twee blokken. In de opleidingsgidsen en studiehandleidingen volgt voor studenten per onderwijsseenheid een adequate uitwerking van de competenties naar onder meer de leerdoelen, de inhoud, de relatie tot andere studieonderdelen, het aantal te behalen studiepunten, de literatuur en de werk- en toetsvormen. Onderstaande tabel bevat een kort schematisch overzicht van de programma's (zie Bijlage III – Schematisch overzicht programma).

Programma AC		Voltijd		Duaal	
Jaar	Opbouw	Semester 1		Semester 2	
1	Vorm	85% Economie breed / 15% AC-specifiek		AC-specifiek	
	Inhoud	Project Ondernemingsplan Opleidingsspecifieke theorie: Bedrijfsadministratie en Belastingrecht		Projecten bestuurlijke informatievoorziening en Management Accounting Theorie: Controlebeginselen	
2	Vorm	AC-specifiek	Werkperiode 1 (20ec)	AC-specifiek	
	Inhoud	Bedrijfsadministratie, Administratieve organisatie, Bedrijfscalculatie, Externe verslaggeving, Belastingrecht		MKB Advies Financiering	
3	Vorm	AC-specifiek		Stage (30ec) ²³	Werkperiode 2 (20ec)
	Inhoud	Management Accounting, Financiering, Controlebeginselen, Recht.		Bestuurlijke informatievoorziening en Management Accounting	
4	Vorm	Verplichte minor (30ec)		Afstudeeropdracht (15ec)	Afstudeeropdracht (12 ec) /
	Inhoud	o.a. Landelijke Overall Toets (3ec) ²⁴		Recht, Ethiek en Integriteit, Standard Business Reporting	Werkperiode 3 (18 ec)

Tabel 6 – Schematisch overzicht programma's Accountancy

Onderdeel van het didactisch concept van de opleiding AC zijn vier met elkaar samenhangende leerlijnen. In de leerplanschema's per semester zijn de leerlijnen met bijbehorende werkvormen uitgewerkt (zie Tabel 7 – Vormgeving programma). De werkvormen van AC sluiten aan bij het beroep, bij het didactisch concept en bij de leerdoelen van de onderwijsseenheden, zo vindt het auditpanel.

Leerlijnen	Uitwerking
Kennisleerlijn	In de kennisleerlijn komen de vakgebieden zoals genoemd in de CEA-eindtermen tot uiting. Dit onderverdeeld naar kernvakgebied, aan kernvakgebied gerelateerde bedrijfseconomische en accountancyvakgebieden en overige ondersteunende vakgebieden (voltijd: 99 ec's – duaal: 65 ec's). Werkvormen: hoor- en werkcollege.
Vaardighedenleerlijn	In de vaardighedenlijn tonen onze studenten aan dat zij zichzelf voortdurend ontwikkelen als beroepsbeoefenaar (voltijd: 29 ec's – duaal: 22 ec's). Werkvormen: instructiecollege, vaardigheidstraining en feedback.
Geïntegreerde leerlijn	In de geïntegreerde leerlijn staat een beroepstaak centraal en werken studenten aan actuele opdrachten uit en in de beroepspraktijk. In een aantal gevallen is er een samenwerking met accountantskantoren (voltijd: 72 ec's – duaal: 113 ec's). Werkvormen: projectgroep, werkcollege en instructiecollege.
Coachingsleerlijn	In de coachingslijn is aandacht voor de persoonlijke (professionele) ontwikkeling van de student, de oriëntatie op de opleiding en de juiste studievaardigheden tijdens de studie en de oriëntatie op het beroep (voltijd en duaal: 10 ec's). Werkvormen: feedback en coachingsgesprek.

Tabel 7 – Vormgeving programma AC

²³ De stage binnen voltijd is een meewerkstage waarbij de student met bewijsstukken omtrent de beroepstaken en competenties een portfolio opbouwt, dat getoetst wordt tijdens het portfolio-eindgesprek door twee docenten (gebaseerd op de beoordelingssystematiek duaal).

²⁴ Onderdeel van deze minor is de landelijke OAT, waarbij de kernvakgebieden (administratieve organisatie, controlebeginselen en externe verslaggeving) geïntegreerd worden getoetst. De kernvakgebieden worden aangevuld met belastingrecht, bedrijfsadministratie, management accounting en capita selecta, waarin actualiteiten worden belicht en bedrijfsbezoeken worden afgelegd.

Door de gerichtheid op de beroepstaken en -competenties, de indeling in de leerlijnen en de toenemende complexiteit biedt AC volgens het auditpanel samenhangende programma's aan, die voor studenten zichtbaar zijn gemaakt in verschillende documenten. Studenten zijn, zo tonen de resultaten van de NSE²⁵, tevreden over de samenhang tussen de verschillende onderwijsenheden (2012: VT3,6 en DU:3,5) en het niveau van de programma's (2012: VT3,8 en DU:3,5). Tijdens de audit geven studenten aan dat zij wanneer zij zich behoorlijk inspannen en het huiswerk maken, in staat zijn de programma's te doorlopen en de eindkwalificaties te behalen. Tijdens de afronding van een project of tentamenweek is de belasting voor studenten het grootst. AC-studenten hebben in de eerste twee studie jaren circa 18-21 contacturen per lesweek. Zij zijn gemiddeld 30-35 uur per week bezig met hun studie.

Inhoud programma

In onderstaande paragrafen volgt een nadere uitwerking van de inhoud van de programma's en de accenten, die de opleiding legt. Om aan het nieuwe HvA AC-Opleidingsprofiel te voldoen, zijn ten aanzien van de inhoud geen fundamentele wijzigingen in het curriculum nodig. Niettemin past B-AC voor het studiejaar 2013-2014 de leerplanschema's aan. Vervolgens werkt AC in het kader van de DEM-Verbeteragenda (zie inleiding) met ingang van het studiejaar 2014-2015 toe naar een nieuw curriculum met 'minder vrijblijvendheid' (o.a. grotere onderwijsenheden, een beperkt aantal herkansingen en het wegnemen van de concurrentie tussen het lesprogramma en toetsing). Alle geledingen binnen de opleiding zijn zich bewust van de noodzaak verbeteringen door te voeren. Het auditpanel benadrukt dat bij deze vernieuwing zorgvuldigheid en prioriteitenstelling van belang zijn. Zo kan het zich voorstellen dat de opleiding het docententeam uitbreidt, aangezien de werkdruk van de docenten gelet op de huidige docent-studentratio thans aan de hoge kant is (zie H7 – Aanbevelingen).

Beroepspraktijk

Het auditpanel beschouwt de praktijkgerichtheid van het curriculum als een sterk punt. Uit het gesprek met duale en voltijdstudenten bleek dat zij grote waardering hebben voor de interactie met de beroepspraktijk tijdens de opleiding (vb. de bedrijfsbezoeken en de projecten met concrete voorbeelden uit de praktijk) en het brede netwerk van de opleiding. Studenten komen vanaf het begin van de studie veelvuldig in aanraking met de beroepspraktijk. In het activiteitschema beschrijft AC jaarlijks alle onderwijsenheden waarbij de grote en middelgrote kantoren in de grootstedelijke regio van Amsterdam zijn betrokken. In onderstaande tabel volgen enkele voorbeelden.

Voorbeelden van interactie tussen het onderwijs en de beroepspraktijk
De projecten in beide varianten zijn gebaseerd op beroepsproducten. In een aantal gevallen werkt de HvA samen met accountantskantoren. Er is aandacht voor de RA- en de AA-praktijk. Een voorbeeld hiervan is het project MKB-adviseur. In het project dat B-AC in samenwerking met BDO Accountants (een middelgroot accountantskantoor) uitvoert, presenteren voltijd en duale studenten hun adviezen.
Bij diverse studieonderdelen vinden gastcolleges plaats, waardoor studenten in aanraking komen met actualiteiten uit de beroepspraktijk: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bij het eerstejaars vak Bestuurlijke informatiesystemen van de voltijd verzorgt EY het gastcollege Bestuurlijke Informatiesystemen. Tijdens de colleges wordt ingegaan op de rol van informatietechnologie in de accountancy, te denken valt aan informatiebeveiliging, consistentie van gegevens, etc.
Voor voltijdstudenten organiseert B-AC jaarlijks een Bedrijvendag en voor de duale studenten een Werkgeversmarkt. Daarnaast wordt twee keer per jaar door studenten de SBR-Conferentie georganiseerd.
In de stages (voltijd) en werkperiodes (dual) inclusief de voorbereidende activiteiten zoals bedrijfsbezoeken en netwerkbijeenkomsten (waar alle studenten aan deelnemen) en door accountantskantoren georganiseerde sollicitatietrainingen (waar alle duale studenten aan deelnemen en wegens een maximum aantal deelnemers circa 25% van onze voltijdstudenten) komen studenten in aanraking met de beroepspraktijk.

Tabel 8 – Voorbeelden van interactie tussen de opleiding en het beroepspraktijk

²⁵ NSE is de afkorting voor de Nationale Studentenenquête en STM staat voor Studenten Tevredenheid Monitor van de HvA (voor het laatst afgenomen in 2011). De weergegeven tevredenheidsscores van studenten zijn gemiddelden op een vijfpuntsschaal. De HvA beoordeelt een score van $\geq 3,5$ als een goed resultaat, een score van $\leq 3,0$ als matig tot onvoldoende. De respons in de NSE 2010 is 'voltijd n= 111; dual n=37' en in 2012 is 'voltijd n= 124; dual n=40'.

Het auditpanel wil de opleiding bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum c.q. bij het onderbrengen van het duale in het voltijdprogramma meegeven dat de duale studenten de combinatie van leren en werken bijzonder waarderen en het pleit er dan ook voor dat de opleiding dit sterke punt behoudt.

Actualiteit

AC heeft via haar brede netwerk (zie Standaard 1) in ruim voldoende mate zicht op de belangrijkste ontwikkelingen in de maatschappij en de beroepspraktijk en past waar nodig de curricula aan. Studenten zijn dan ook tevreden over de aansluiting van de inhoud van de opleiding bij de actuele ontwikkelingen (NSE 2012: VT3,5 en DU3,4). In de Kritische Reflectie toont de opleiding dat aan met enkele voorbeelden. Zo ontkomt ook de Accountancysector bijvoorbeeld niet aan de gevolgen van de economische situatie in (met name) Europa. Dit heeft een toenemend kostenbewustzijn tot gevolg, hetgeen gevolgen heeft voor de werkgelegenheid. Studenten ondervinden in dat kader meer problemen bij het zoeken naar stage- en werkplekken. Voorsnog lukt het de studenten van B-AC, zo blijkt uit de audit, om een plek te vinden. Daarnaast wordt het minder hoogwaardige werk zoveel als mogelijk geautomatiseerd en er is in toenemende mate sprake van outsourcing aan (met name) kantoren in India. Als gevolg daarvan wordt er in de bachelorprogramma's meer aandacht besteed aan geautomatiseerde gegevensverwerking en advisering.

Profilering

De twee profileringspunten 'Internationalisering' (zie paragraaf Internationalisering) en 'Automatisering' concretiseert de opleiding in de programma's. B-AC besteedt in beide varianten aandacht aan ERP-systemen door middel van het eerstejaarsproject Bestuurlijke informatievoorziening en het derdejaars SAP-practicum. In samenwerking met het Expertisecentrum Instant Reporting besteedt zij aandacht aan Standard Business Reporting (SBR). In de voltijdvariant is hier tijdens de opleiding echter meer tijd voor dan bij de duale variant. Zo brengen veertig vierdejaars voltijdstudenten tweemaal per week anderhalf uur door in het virtuele kantoor. Zij voeren als medewerkers van Arvum Accountants voor vijf fictieve ondernemingen opdrachten uit in SBR. Ze houden zich met alle facetten bezig die tot de werkzaamheden van accountants in de beroepspraktijk behoren: samenstellen, controle en advies. Ook sturen ze belastingaangiftes via SBR naar Digipoort, het (test) portaal van de fiscus. Het virtuele kantoor is officieel met ingang van het studiejaar 2012-2013 van start gegaan. Het is de kroon op een ontwikkeling die voor de opleiding in 2009 begon met de oprichting van het Expertisecentrum. Ook voeren gemiddeld vijftien voltijdstudenten per semester via het (facultatieve) 'Stage+ traject' een stage of afstudeeronderzoek uit op het gebied van XBRL/SBR. Personen vanuit de praktijk verzorgen daarbij gastlezingen. Twintig tot dertig derdejaars studenten van de duale variant volgen eveneens deze gastlezingen, waarvan zij een verslag maken. B-AC heeft de ambitie om in de komende jaren SBR nog sterker in het curriculum te integreren. Zij bekijkt bijvoorbeeld hoe de SBR-vaardigheden ook bij andere onderwijseenheden in het curriculum opgenomen kunnen worden. Het auditpanel vindt dat de opleiding een unieke tool in handen heeft en steunt de opleiding in de verdere ontwikkeling van SBR.

Internationalisering

Vanwege het profileringspunt 'Internationalisering' besteedt B-AC in het curriculum aandacht aan de internationale context, Engels en diversiteit. De opleiding heeft als doel om in 2014 in de programma's een leerlijn van 30 ec's aan internationale onderwijseenheden te implementeren. Dit betreft aandacht voor de internationale context en interculturele sensitiviteit, modules Engels, het gebruik van Engelstalige literatuur en (gedeeltelijk) Engelstalig onderwijs. Bij de voltijdvariant wordt in het studiejaar 2012-2013 naast het vak Engels al een aantal vakken in het Engels gedoceerd, te weten Sport, ERP, Financiering en één van de twee modules Management Accounting in het derde studiejaar.

Een deel van de studenten heeft daar bij het vak Management Accounting moeite mee, zo blijkt uit de Kritische Reflectie. De opleiding onderzoekt hoe zij haar studenten zo goed mogelijk kan voorbereiden op het Engelstalige onderwijs. Een student geeft tijdens het locatiebezoek aan behoefte te hebben aan verhoging van niveau van Engels in de eerste jaren van de opleiding. Wellicht dat de opleiding dit kan verstevigen. Het auditpanel stelt vast dat verschillende elementen van 'Internationalisering' aanwezig zijn, maar dat deze in de programma's van beide varianten nog een meer structurele plaats verdienen.

Praktijkgericht onderzoek

De aandacht voor praktijkgericht onderzoek heeft B-AC vanaf het studiejaar 2011-2012 in beide programma's versterkt. In de memo 'Onderzoekslijn' is een overzicht opgenomen van de op onderzoek gerichte onderdelen in de curricula, waarbij de opleiding onderscheid maakt in de vakinhoudelijke onderzoekscomponent gericht op het accountantsonderzoek (vakken: Statistiek en Controlebeginselen) en de houding- en vaardigheden gericht op het onderzoekende vermogen voor het uitvoeren van het (afstudeer)onderzoek (vakken: Coaching / Persoonlijke ontwikkeling, rapporteren en projecten). In het eerste studiejaar is in verschillende onderwijsenheden aandacht voor de basiskennis van informatievaardigheden (bijv. het Project Ondernemen), in het tweede studiejaar voor kwantitatief onderzoek, in het derde studiejaar voor kwalitatief onderzoek en in het vierde studiejaar voor het toepassen van onderzoek. Bij de voltijdvariant werkt de student in de stageperiode binnen het studieonderdeel 'Formulering Onderzoeksopdracht Stage' aan het opstellen van een goede onderzoeksvraag die relevant is voor de accountantspraktijk. Bij de duale variant doen studenten in het tweede jaar onderzoek naar de 'maatschappelijke functie van de accountant'. Het auditpanel is van mening dat de opleiding praktijkgericht onderzoek nu op een adequatere wijze integreert in de programma's.

Om een goede wisselwerking tussen onderwijs en onderzoek te bewerkstelligen heeft DEM vijf lectoren aangesteld in het Kenniscentrum Centre For Applied Research on Economics & Management (CAREM). Eén van deze lectoraten is het lectoraat Corporate Governance & Leadership, dat - zo bleek tijdens het locatiebezoek - onlangs is ingesteld en verbonden is aan de opleidingen van het cluster Finance & Accounting. Daarnaast maakt ook het Expertisecentrum Instant Reporting²⁶ deel uit van CAREM. Een aantal docenten van AC participeert, zo geeft B-AC aan, in dit Expertisecentrum of neemt deel aan de kenniskring van het lectoraat. De interactie tussen onderwijs en onderzoek is bij AC aanwezig en wordt verder ontwikkeld, zo constateert het auditpanel. Het auditpanel vindt het een goede ontwikkeling dat de opleiding het kenniscentrum betreft bij de verdere ontwikkeling en uitwerking van de onderzoekslijn in de programma's (zie standaard 3 – gerealiseerd niveau en zie H7 - Aanbevelingen).

Studievoortgang en studiesucces

Vergroting van het studiesucces is één van de belangrijkste speerpunten binnen DEM. Ook de opleiding AC heeft al een aantal jaar te maken met lage rendementen, hoge uitvalpercentages en langstudeerders. Bij AC was het percentage studenten dat binnen vier jaar na de start met de hoofdfase afstudeerde in 2011 38,0% bij de voltijd en 20,0% bij duaal. De oorzaak lag met name in de onvoldoende selectieve propedeuse tot september 2008 en de vrijblijvendheid van het volgen van lessen. AC kent een heterogene, grootstedelijke studentenpopulatie en de studenten maken vaak onvoldoende gemotiveerd hun studiekeuze. Op dergelijke studentgebonden aspecten kan de opleiding invloed uitoefenen. Onder het project 'Sturen op Studiesucces' zijn daarom vanaf 2010, zo blijkt uit de Kritische Reflectie en tijdens het locatiebezoek, diverse activiteiten gestart (zie Tabel 9 – Maatregelen Studiesucces).

---

²⁶ In het expertisecentrum, dat een samenwerkingsverband tussen de HvA, vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en overheidsinstanties, vindt kennisontwikkeling en -circulatie over Standard Business Reporting plaats.

Maatregelen Studiesucces

- De kwaliteitscultuur leeft niet voldoende bij de studenten. De respons op uitgezette evaluaties is vaak te laag. De metingen leiden te weinig tot structurele verbeteringen. Daarom zijn per 2011-2012 focusgesprekken geïntroduceerd met klassen uit verschillende jaarlagen.
- Bij voltijd zijn er pilots van onderwijs met aanwezigheidsplicht gestart, omdat de opleiding constateerde dat een aantal studenten de lessen niet of onvoorbereid volgde, en worden er studentmentoren ingezet bij propedeuseklassen, ter bevordering van de community-building. Tevens zijn er per studiejaar 2011-2012 intakegesprekken 'voor de poort' geïntroduceerd, waarmee zij enerzijds studenten, die zij niet geschikt achten voor de opleiding naar een andere opleiding proberen te verwijzen en anderzijds studenten, die wél starten met de opleiding beter voorbereid willen laten beginnen. Verder is er extra ondersteuning voor mbo-ers op het gebied van rekenvaardigheden, omdat daar in hun vooropleiding onvoldoende aandacht aan is besteed. Langstudeerders ondervinden onder meer moeite om de minor (inclusief de landelijke OAT) succesvol af te ronden. De voltijdvariant biedt stoomcursussen aan voor 'recidivisten', zowel gericht op de landelijke OAT als op de onderliggende vakken, zoals Controlebeginzelen, Administratieve Organisatie en Externe Verslaggeving. Door de studieadviseur wordt met langstudeerders (langer dan vijf jaar ingeschreven) een individueel gesprek gevoerd waarbij een studieplan wordt afgesproken. Hoewel de opleiding een dalende trend waarneemt in het aantal langstudeerders, is deze groep nog steeds groot, circa 90 studenten.
- Bij duaal is onderzoek gedaan naar een betere aansluiting van het mbo naar het hbo ten aanzien van studievaardigheden en taal. Naar aanleiding van de uitkomsten van dat onderzoek zijn er workshops ontwikkeld op het gebied van studievaardigheden en timemanagement. Ook worden er sollicitatietrainingen aangeboden. Er zijn workshops over social media gegeven aan docenten, er zijn aanpassingen gedaan in de assessmentstructuur en er wordt een digitale toetsenbank opgezet om meer plaats- en tijdsafhankelijk te kunnen toetsen. Daarnaast wordt er in het kader van SoS speciaal aandacht besteed aan de langstudeerders. Hiertoe is een 'afstudeerklasje' onder leiding van een docent van een andere opleiding in het leven geroepen. In 2012 zijn alle langstudeerders opgeroepen. Zij krijgen dit jaar extra begeleiding, maar dat is niet vrijblijvend. De student zal aan een aantal verplichtingen moeten voldoen. Het doel is om dit studiejaar zoveel mogelijk langstudeerders te laten afstuderen.
- Met ingang van het studiejaar 2012-2013 geldt DEM-breed een BAS-norm van 50 ec's (voorheen 40 ec's).

Tabel 9 – Maatregelen ter verbetering van het studiesucces

De uitval in de hoofdfase is ondanks de, zo beoordeelt het auditpanel, adequate maatregelen voor de studievoorzichting, de intakegesprekken en de studiedrempels nog te hoog. De opleiding leek in de ogen van het auditpanel tot nu toe in mindere mate aandacht te hebben voor het monitoren van de effectiviteit van de verbetermaatregelen en het managementinformatiesysteem stelde de opleiding te weinig in staat om gegevens inzichtelijk te maken. AC was ten tijde van de audit (nog) niet in staat de resultaten van de verbetermaatregelen aantoonbaar te maken. Desondanks is het auditpanel er net als de opleiding van overtuigd dat de maatregelen verbeteringen teweeg brengen in het studiesucces. Zo gaf het docententeam bijvoorbeeld aan dat de selectievere propedeuse en de intakegesprekken zorgen voor meer gemotiveerde studenten tijdens de lessen en dat studenten een kritischere houding aannemen en elkaar meer dan voorheen durven aan te spreken op hun studiegedrag tijdens opdrachten. Ook de studenten bevestigen tijdens de audit dat een selectievere propedeuse en een actievere houding van klasgenoten voor hen belangrijk is. Door bovengenoemde maatregelen is AC van mening dat een stijging van het hoofdfaserendement in 2013 tot 50% bij de voltijd en 35% bij duaal realistisch is. De opleiding verwacht dat dit rendement verder zal toenemen, wanneer het nieuwe curriculum op basis van de nieuwe onderwijsvisie is geïmplementeerd. Daarnaast zal zij de intakeprocedure 'voor de poort' verder aanscherpen en overweegt AC decentrale selectie als middel om de rendementen te verbeteren. De komende periode verdient het inzichtelijk maken van de verbeterde studieresultaten aandacht, zo vindt het auditpanel (zie H7 – Aanbevelingen).

Studiebegeleiding

Uit de tabel met NSE-cijfers is af te lezen dat de gerealiseerde scores over de studiebegeleiding zowel bij voltijd (3,2) als bij duaal (3,6) boven de streefwaarde van het domein liggen, waarbij het cijfer van duaal hoger is dan van de voltijd. De studiebegeleiding is bij de varianten verschillend van opzet. Dit komt voort uit de historie, waarbij voltijd en duaal tot andere organisatorische eenheden behoorden.

Aangezien de opleiding met ingang van het volgende studiejaar op één locatie gevestigd is, werkt de opleiding toe naar één systeem van studiebegeleiding waarbij B-AC 'the best of both worlds' samenvoegt, wellicht ook in samenwerking met de overige opleidingen van het financiële cluster.

Docenten

Uit de kritische reflectie en uit de c.v.'s blijkt dat het personeel gekwalificeerd is voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van de programma's. Van de tweeëntwintig docenten die organisatorisch onder de voltijd van AC vallen²⁷, beschikt één docent over een Phd en beschikken zestien docenten over een master- en vijf docenten over een bachelorgraad. Daarmee voldoet de opleiding aan het streefpercentage van 76% ten minste masterniveau, waar zij in 2015 volgens de HvA aan dient te voldoen. Daarnaast hebben vier docenten de RA-titel, één de AA-titel en één docent volgt de praktijkopleiding tot AA. Met de zes docenten die nog niet over een didactische aantekening beschikken, zijn afspraken gemaakt in de P&O-cyclus. Het duale team AC is organisatorisch ondergebracht bij het duale team van BE en zal per september 2013 ondergebracht worden bij het team van AC-voltijd. Er zijn vier docenten die voornamelijk werkzaamheden binnen AC dual verrichten. De rest wordt aangevuld vanuit BE of door freelancers. Bij de duale variant beschikken alle docenten over een mastergraad en over een didactische aantekening. Eén docent heeft een RA-titel.

Het auditpanel vindt het aantal docenten dat bij de voltijd (recente) praktijkervaring heeft aan de lage kant. Vijf docenten die lesgeven aan de voltijd beschikken over praktijkervaring, waarvan er twee het docentschap combineren met een baan in de beroepspraktijk. Toch hebben docenten veelvuldig contact met de beroepspraktijk en houden zij hun deskundigheid op peil (zie tevens Tabel 10 – Voorbeelden deskundigheidsbevordering). De docenten blijven op die wijze op de hoogte van de actuele ontwikkelingen. Bij dual beschikken drie van de vier docenten over (recente) praktijkervaring. Het auditteam vindt dat de opleiding de actuele ontwikkelingen en de recente praktijkervaring van docenten bij dual direct en bij voltijd op een alternatieve wijze borgt, waardoor zij voor beide varianten (indirect) aansluit bij de CEA-eisen. Het komend jaar werkt AC aan een versterking van de inhoud en de samenhang van alle varianten. Dat betekent dat de opleiding over de teams heen meer gezamenlijke activiteiten gaat organiseren zowel op de inhoud als qua cultuur. Het auditpanel vindt dit een goede ontwikkeling (zie H7 – aanbevelingen).

---

²⁷ Er is sprake van een gezamenlijk docententeam van de voltijdse varianten van AC en FRE, dat per 1 oktober 2012 uit 32 docenten bestaat. Daarnaast vindt er ook in- en uitleen plaats met andere docententeams, vooral binnen de locatie 'Frijlemaborg'.

Voorbeelden deskundigheidsbevordering

- De docenten die de kernvakken verzorgen houden hun kennis bij, onder meer via masterclasses die georganiseerd worden door EY en het SRA en vaktechnische bijeenkomsten georganiseerd door de beroepsvereniging NBA.
- Diverse docenten, die geen kernvakken verzorgen, komen via stagebegeleiding en bedrijfsbezoeken in de introductieweken in contact met de beroepspraktijk.
- De RA's en AA's dienen jaarlijks aan hun verplichting tot Permanente Educatie vanuit de beroepsorganisatie te voldoen. De beroepsorganisatie monitort actief of dit gebeurt, zo niet dan volgt een tuchtzaak. De docenten vullen dit individueel in, afhankelijk van hun specifieke rollen binnen de opleiding. Voorbeelden zijn verplichte NBA-cursussen (bijvoorbeeld rond het thema ethiek), vrijwillige NBA-cursussen (één docent heeft bijvoorbeeld de cursus "AO nieuwe stijl" gevolgd), activiteiten binnen accountantsopleidingen aan een universiteit (doceren, examineren), het door docenten volgen van daarmee samenhangende gastcolleges en het publiceren van leerboeken.
- In de resultaatverantwoordelijke teams is aandacht voor kennisdeling over actuele thema's.
- Het organiseren van workshops door de HvA Academie zorgt voor deskundigheidsbevordering van alle leden van de Examencommissie, Examenkamer en Toetsbeoordelingscommissie.
- Tijdens een docentendag in het najaar van 2012 hebben alle docenten van de opleiding een workshop gevolgd met betrekking tot toetsing of afstuderen.
- Ook organiseert de opleiding teamstudiedagen (dagdelen) per studiejaar, waarop specifieke, doorgaans didactische onderwerpen aan bod komen. Voorbeelden zijn de certificeringstrajecten van assessoren, scholing in het gebruik van toetsing en toetsmatrijzen, het afnemen van betrouwbare assessments, het gebruik van de digitale leeromgeving (inclusief digitaal portfolio). Tevens worden domein- en HvA- breed studiedagen georganiseerd voor alle medewerkers.
- Alle afstudeerbegeleiders zijn inmiddels gestart met een training, die door het kenniscentrum CAREM wordt verzorgd. Daarnaast vindt er elk semester een intervisiebijeenkomst plaats tussen de afstudeerbegeleiders.

Tabel 10 – Voorbeelden deskundigheidsbevordering

De opleiding beschikt over het algemeen over een kundig, gedreven en gemotiveerd docententeam, zo vindt het auditpanel. Studenten beoordelen in de NSE 2012 de inhoudelijke deskundigheid van docenten (voltijd:3,9 en duaal:3,6) en de kennis van docenten over de beroepspraktijk (voltijd:3,9 en duaal:3,7) met ruim voldoende. Tegelijkertijd zien studenten mogelijkheden tot verbetering in de bereikbaarheid van docenten buiten de contacturen (voltijd:3,03 en duaal:3,2), de aandacht voor problemen en klachten (voltijd:2,65 en duaal:2,5), het tijdig bekendmaken van resultaten en beoordelingen (voltijd:3,0 en duaal:2,0) en kwaliteit van de feedback (voltijd:3,15 en duaal:3,4). De opleiding heeft de aandachtspunten in focusgesprekken met studenten geanalyseerd en vervolgens vanaf januari 2013 o.a. de volgende verbetermaatregelen ingezet: Afspraken over de reactietijd op e-mails, verhuizing van het docententeam naar één herkenbare locatie binnen het gebouw Fraijlemaborg, het nieuwe cijferregistratiesysteem SIS (zie volgende paragraaf), aanpassingen in de coachingsleerlijn, het inplannen van reparatielessen van een lessenreeks waarover gegronde klachten bestonden, het instellen van een klachtencoördinator en relevantie van feedback is verhoogd door het lesgeven en het toetsen in dezelfde periode te laten plaatsvinden. Tijdens het locatiebezoek nuanceren de studenten dat enkele en niet alle docenten slecht bereikbaar zijn. Bovendien herkennen de vierdejaars studenten door de genomen maatregelen duidelijke verbeteringen in het onderwijs bij de eerderejaars studenten. Het auditpanel vindt dit een sterk voorbeeld van adequaat ingezet verbeterbeleid.

In het kader van de DEM-Verbeteragenda zijn sinds 2011 in alle docententeams pilots gestart met resultaatverantwoordelijke teams (rvt's) met als doel de betrokkenheid van de docenten door verantwoordelijkheden lager in de organisatie te leggen te vergroten, de onderlinge samenwerking en afstemming te bevorderen en daarmee de kwaliteit van de opleidingen te verbeteren. Een belangrijke aanbeveling na de evaluatie van de pilotronde in de tweede helft van 2012 is dat de rvt's sterker kunnen sturen op het studiesucces en op de studenttevredenheid.

Binnen het cluster Finance & Accounting zijn daarover afspraken gemaakt²⁸, wat het auditpanel, kijkend naar de monitoring en aantoonbaarheid van de verbeteringen in het studiesucces en in de studenttevredenheid (zie voorgaande paragraaf), een belangrijke ontwikkeling vindt (zie H7 – Aanbevelingen).

B-AC borgt de afstemming over de inhoud van de programma's van beide varianten van de bachelor met de postbacheloropleiding AA²⁹ door periodiek overleg (2 à 3 keer per jaar), zoals dat is vereist door de CEA.

Voorzieningen

De voltijdvariant is gevestigd in het gebouw Fraijlemaborg in Amsterdam Zuidoost, tezamen met een aantal andere voltijdopleidingen en de internationale opleidingen van DEM. De duale variant wordt tot 1 september 2013 aangeboden in het gebouw Leeuwenburg. De gebouwen voldoen naar de mening van het auditpanel qua lokalen en voorzieningen aan de standaard voor het beoogde onderwijs. Er zijn open studielandschappen aanwezig, waar studenten individueel en groepsgewijs kunnen werken. De studenten waren in de NSE 2012 en tijdens de audit in mindere mate tevreden over de beschikbaarheid van (stille) werkplekken (voltijd:2,6 en duaal:2,4). Totdat de nieuwe campus van de HvA in het studiejaar 2013-2014 gereed is, wordt het bestaande gebouw zo goed mogelijk benut, maar ontkomt de opleiding niet aan perioden waarbij veel studenten tegelijkertijd gebruik maken van werkplekken en computers. De opleiding verwacht dat studenten met de introductie van de nieuwe Digitale Leer- en Werkomgeving vanaf februari 2013 de ICT-faciliteiten beter waarderen dan in de NSE 2012. De studenten zagen en zien daar mogelijkheden tot verbetering (voltijd:3,0 en duaal:2,8). Met ingang van het studiejaar 2011-2012 is bovendien het nieuwe studievoortgangsregistratiesysteem SIS (o.a. het tijdig bekendmaken van toetsresultaten) in gebruik genomen. Hoewel het systeem een verbetering van de cijferregistratie beoogt, kende de implementatie de nodige aanloopproblemen. De HvA heeft een projectgroep ingesteld, die de problemen voor een deel al heeft opgelost en verder ook gaat oplossen. De tevredenheid van studenten over het algemene voorzieningenniveau zal door deze maatregelen toenemen.

De opleiding beschikt over een goed geoutilleerde bibliotheek, die studenten en docenten ondersteunt bij het onderwijs en onderzoek. Zij biedt via het Portaal Economie en Management informatie over het vakgebied aan. De site www.bib.hva.nl bevat topdatabanken, nieuws, naslagwerken en kent een studentenservice (o.a. hulp bij zoeken in databanken, schrijfhulp bij afstudeerrapporten). Medewerkers van de bibliotheek houden contact met de opleiding over haar aanbod en verzorgen gastlessen in het onderzoek doen. Het auditpanel heeft geconstateerd dat de opleiding gebruik maakt van de digitale leeromgeving, in het bijzonder kennisbanken op economische gebied (vb. Academia, Juridisch-economisch Lexicon, LexisNexis Academic, Kluwer Navigator, Fiscaal Totaal, Management Executive Base, Reach en toegang tot de bibliotheek en databanken van de Universiteit van Amsterdam). Daarnaast raadt AC de studenten aan zich aan te melden bij www.accountancynieuws.nl (met name vanaf het 2e studiejaar). Ook gebruikt de opleiding opleidings specifieke software zoals Exact, het SAP-systeem en SBR.

Weging en Oordeel

Voltijd: Voldoende

Duaal: Voldoende

---

²⁸ In de P&O-cyclus zijn o.a. met alle docenten afspraken gemaakt over een aantoonbare bijdrage aan het studiesucces en de studenttevredenheid.

²⁹ De HvA stopt m.i.v. het studiejaar 2013-2014 met post-bachelor AA-opleiding.

De degelijke inhoud en vormgeving van de programma's stellen AC-studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De basis van de opleiding wordt gevormd door de leerdoelen die zijn afgeleid van de eindkwalificaties en de CEA-eindtermen. De concentrische opbouw van en de indeling in leerlijnen zorgen voor voldoende samenhang. Ook de doelstellingen rond de internationale oriëntatie en het praktijkgericht onderzoek krijgen een plaats in de programma's. Vooral de praktijkgerichtheid en de borging van actuele ontwikkelingen, zoals de CEA dat vereist, waardeert het auditpanel in positieve zin. Ook is het auditpanel zeer positief over het vierdejaars project Standard Business Reporting, waar een virtueel accountantskantoor (Arvum Accountants) is ingericht en waarbij de studenten opdrachten uitvoeren. Daarnaast is het auditpanel van mening dat de opleiding beschikt over twee deskundige en voldoende gekwalificeerde (77% beschikt tenminste over een mastergraad bij de voltijd en 100% bij dual) docententeams. De opleiding zet waar nodig verbeteringen in (vb. de bereikbaarheid van docenten en de aandacht voor klachten) en de eerste resultaten waren tijdens de audit zichtbaar. De opleidingsspecifieke voorzieningen die toegang bieden tot de benodigde vakliteratuur, tijdschrift- en krantenartikelen, zijn naar de opvatting van het auditpanel toereikend voor de realisatie van de AC-programma's. De onderwijsleeromgeving voldoet op deze punten aan de basiskwaliteit.

De opleiding is zich bewust van de noodzaak om kwaliteitsverbeteringen door te voeren in de onderwijsleeromgeving. Het is wenselijk dat B-AC op een zorgvuldige wijze de speerpunten uit de DEM-Verbeteragenda uitvoert. Wanneer de opleiding de plannen en de al ingezette verbetermaatregelen (vb. studiedrempels, intakegesprekken, studentmentoren, een gestructureerde studiebegeleiding en acties voor langstudeerders) doorzet en monitort, is het auditpanel ervan overtuigd dat deze verbeteringen in het studiesucces en in de studenttevredenheid in beide varianten teweegbrengen, waardoor de opleiding de beoogde resultaten zal waarmaken. Op grond van deze afweging komt het auditpanel voor Standaard 2 tot het oordeel 'voldoende'.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Toelichting CEA:

- De toetsen sluiten aantoonbaar aan op de eindtermen en er wordt expliciet aandacht geschonken aan reikwijdte, actualiteit en spreiding in de inhoud van toetsen;
- Bij de onder verantwoordelijkheid van de hogescholen gehouden landelijke examens beoordeelt en evalueert de opleiding de resultaten t.o.v. de andere vergelijkbare accountancyopleidingen (in het kader van benchmarking).

Bevindingen

Toetsen

Uitgangspunten met betrekking tot het toetsen en beoordelen voor de voltijd zijn beschreven in het document 'Toetsbeleid afdeling Voltijd 2009' en voor de duaal in het document 'Toetsbeleid afdeling Duaal 2009'. Het toetsbeleid met name dat van de voltijd was niet duidelijk en transparant. Beide documenten zijn daarom in 2012 aangescherpt. In de toetspraktijk is nu aandacht voor het expliciet benoemen van examinatoren, scholing en intervisie voor examinatoren en examencommissieleden, het systematisch nemen van steekproeven van schriftelijke toetsen, het hanteren van richtlijnen zoals het vier-ogenprincipe en het ontwerpen van toetsen aan de hand van toetsmatrijzen. Ook werkt de opleiding bij projecten, stages en afstuderen met meerdere beoordelaars, zijn extern geëngageerde geïntroduceerd en wordt via het uitwisselen van ervaringen, intervisiebijeenkomsten en een gezamenlijk beoordelingsformulier met wegingsfactoren bijgedragen aan een transparante beoordeling. Het auditpanel vindt dat deze mechanismen in beide varianten zorgen voor een betere kwaliteitsborging van het toetsen en beoordelen.

Daarnaast heeft de opleiding voor de borging van de toetskwaliteit schematisch per onderwijseenheid inzichtelijk gemaakt op welk niveau in de betreffende onderwijseenheid wordt getoetst, zodat de docenten vanuit de uitgewerkte indicatoren op objectieve wijze bepalen of de toetsing op voldoende niveau is. In de opleidingsgidsen en/of de studiehandleidingen geeft B-AC voor elk studieonderdeel aan, hoe de toetsing van het studieonderdeel plaatsvindt. Voor de student is op deze wijze transparant wat er getoetst wordt en hoe er wordt getoetst en beoordeeld. Na iedere toetsing is er voor de student een feedbackbijeenkomst of inzagemoment geregeld. Onderstaande tabel toont aan dat de opleiding een mix van toetsvormen heeft, die aansluit bij het didactische concept van de leerlijnen.

Toetsvorm	Beschrijving
Kennistoets	Een kennistoets controleert of de student de beoogde kennis heeft verworven. Met name leerdoelen op het gebied van kennen, begrijpen en toepassen van kennis worden getoetst.
Vaardigheids-toets	In een vaardigheidstoets wordt een vaardigheid zoals interviewen, presenteren, ICT vaardigheden of schriftelijk communiceren getoetst.
Beroeps-producten	Beroepsproducten zijn producten die in de praktijk voorkomen, bijvoorbeeld een ondernemingsplan, adviesrapport of een financieringsplan. Beoordeling vindt plaats door de betrokken vakdocent(en). Indien sprake is van een project dat in samenwerking met de beroepspraktijk plaatsvindt, heeft het kantoor ook een stem in de beoordeling. Een voorbeeld hiervan is zowel binnen dual als voltijd het project MKB-adviseur en het project Enterprise Resource Planning.
Individueel procesverslag	De projectbijdrage van een student wordt beoordeeld op basis van competenties en gedragscriteria. De projectbegeleider beoordeelt deze op basis van waarneming tijdens de projectgroepvergaderingen en op basis van verschillende producten die worden aangeleverd tijdens en bij de afronding van het project. Het procescijfer is een individueel cijfer dat wordt toegekend door de projectbegeleider. Dit geldt voor projecten in de basisfase van de opleiding, bij zowel voltijd als dual.
Individuele en groeps (coachings) opdrachten	In het kader van coaching voert de student diverse opdrachten uit, bijvoorbeeld het bezoeken van een bedrijf, het volgen van een sollicitatietraining, het participeren in netwerkbijeenkomsten en kennismaking met onderzoek. Een voorbeeld van een opdracht is het competentie-ontwikkelplan (COP) waarin de voltijd- en de duale student de voortgang beschrijft van zijn eigen competentieontwikkeling en hij met behulp van concrete ontwikkeldoelen aangeeft waar hij tijdens de komende (werk)periode aan wil werken.
Poortgesprek	In het kader van de coaching werkt de duale student het eerste jaar aan een portfolio waarin hij leert naar zichzelf te kijken, in relatie tot studie- en beroepskeuze. Hierover vindt aan het einde van de propedeuse een "poortgesprek" plaats waarbij naast de coach een andere docent aanwezig is. Dit gesprek vormt de "poort" naar een succesvol studieverloop in de hoofdfase.
Stage/ Portfolio-assessment	Het niveau van de werkzaamheden en de competentieontwikkeling van de stage wordt vooraf (door Desk Stage- en Afstudeeropdrachten), tijdens (via stagebezoek) en na de stage beoordeeld. In de syllabus staan de eisen vermeld die aan de stagewerkzaamheden worden gesteld. Na de stage wordt de voltijdstudent op basis van zijn portfolio door twee assessoren ondervraagd (portfolio-eindgesprek/portfolio-assessment). Het portfolio bevat (naast een competentieontwikkelplan) o.a. een reflectie van de student zelf alsmede, door de werkgever gevalideerde, bewijsstukken uit de stage- of werkperiode en beoordelingsformulieren van de werkgever. Met ingang van februari 2011 is de beoordeling van de voltijdstages op bovengenoemde wijze herzien, gebaseerd op de beoordelingssystematiek van dual (zie volgende punt).
Werkperiodes + Portfolio-assessment	Een portfolio-assessment is een gesprek in de vorm van een criteriumgericht interview, waarin de student zijn competenties aantoont aan de hand van zijn portfolio. De student stelt hiervoor een portfolio samen met bewijzen voor zijn generieke HvA DEM-competenties. Dit omvat naast beroepsproducten die hij tijdens de werkperiode heeft gemaakt, onder meer beoordelingen, ontvangen feedback, beschrijvingen van best practices en een reflectie op zijn competentieontwikkeling. Beoordeling vindt plaats door twee examinatoren. Bij dual vindt aan het einde van elke werkperiode een portfolio-assessment plaats door twee assessoren.
OAT	Een overall-toets (OAT) of projecttoets is een individuele kennistoets die congruent is aan datgene wat de student aan kennis opgedaan dient te hebben tijdens een project. In een OAT gaat het daarom primair om het toepassen van kennis voor het oplossen van een beroepsprobleem. Beoordeling gebeurt in de vorm van een cijfer. Deze overall-toets is een maatregel om meeliftgedrag bij projecten te voorkomen. Voor deze toets moet namelijk een voldoende behaald worden om de studiepunten voor het project te verkrijgen. Op deze wijze zijn studenten verplicht actief te participeren in de projecten.

Tabel 11 – Toetsvormen

Het auditpanel vindt het een goede ontwikkeling dat de DEM-Verbeteragenda koerst op een gezamenlijk toetsbeleid, waarin alle best practices van de verschillende opleidingen worden gebundeld. Vanaf september 2013 is een geactualiseerd domeinbreed toetsbeleid voor alle opleidingen van kracht. Kenmerken van dit beleid zijn grotere onderwijseenheden, gespreid toetsen, beperking van de herkansingsmogelijkheden, geen concurrentie tussen herkansingen en tegelijkertijd lopende onderwijsprogramma's (april 2013).

Examencommissie

Met ingang van het studiejaar 2012-2013 is de positionering van de Examencommissies (Excie)³⁰ binnen DEM adequater dan voorheen geregeld. Onder de Excie van het cluster Finance & Accounting vallen per opleidingsvariant Examenkamers (EK)³¹ en Toetsbeoordelingscommissies (TBC)³². Om de borging van het toetsen en beoordelen te stimuleren besteedde de Excie vanaf het begin van het studiejaar 2012-2013 aandacht aan bewustwording van haar inhoudelijke naast haar formele taak door middel van training. Ook heeft de Excie diverse beleidsdocumenten opgesteld die als kader dienen voor de borging van de toetsing, waardoor sturing mogelijk is. De Excie heeft zich als eerste geconcentreerd op de afstudeerfase. Daarnaast is de facilitering van de TBC uitgebreid van 30 naar 100 uur per lid. Het auditpanel is het met de opleiding eens dat deze tijdverruiming en de nieuwe positionering van de EC zorgt voor een krachtigere borging van de toetskwaliteit en het afstudeerniveau.

Het is mogelijk dat duale studenten een vrijstelling aanvragen voor een werkperiode. Onder begeleiding van een coach vult de student een werkplekscan in, waarin staat beschreven bij welke werkgever de student welke activiteiten heeft verricht. Vervolgens kan de Excie op individuele basis een vrijstelling verlenen. Na goedkeuring van de Excie schrijft de student zich in voor het assessment behorend bij de werkperiode. Aan het assessment worden separaat studiepunten toegekend. Daarnaast meldt de student zich bij de Desk Duale Werkperiodes om de vrijgestelde werkperiode te registreren. De Desk voorziet de student van de benodigde informatie om de vrijgestelde werkperiode aan te melden in OnStage. Doordat het assessment met een voldoende moet worden afgesloten, borgt de opleiding het juiste niveau van de student aan het einde van de werkperiode.

Per studiejaar beoordeelt de TBC een bepaald aantal toetsen op validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Zo heeft de TBC in 2012-2013 een eerste stap gezet in het steekproefsgewijs beoordelen van twee toetsen per variant aan de hand van een vooraf vastgesteld protocol. De toetsen waren naar de mening van de TBC van voldoende niveau en zij sloten aan bij de toetsmatrijzen. De grootste verbetering ligt, zo gaf de TBC tijdens de audit aan, in het volledig volgen van de toets- en beoordelingsprocedure. Ook het auditpanel zag in haar steekproef van toetsen van de kernvakken Externe Verslaglegging, Administratieve Organisatie en Controlebeginselen uit verschillende studiejaar mogelijkheden tot verbetering in de procedure (vb. toelichting bij cijfers, toekennen van wegingsfactoren, consistent invullen van beoordelingsformulieren en archivering van toetsen met bijbehorende beoordeling). De inhoud van de toetsen was van het juiste niveau.

De Excie evalueert aan het einde van het studiejaar 2012-2013 de werkwijze en structuur en doet voorstellen voor 2013-2014. Daarnaast is een DEM-brede borgingsagenda in ontwikkeling, die vanaf september 2013 vast op de vergaderagenda van de Excie wordt opgenomen. Het auditpanel heeft geconstateerd dat de Excie (waaronder de EK en de TBC) haar wettelijke taken uitvoert.

---

³⁰ De Excie geeft uitvoering aan haar borgingstaak door beleidsadviezen te formuleren ziet er op toe dat de regels rond de borging worden uitgevoerd. Zij zorgt voor de omzetting van beleid (toetsbeleid, vrijstellingenbeleid etc.) naar richtlijnen voor de uitvoering door de EK en de TBC van BE.

³¹ De taken van de EK zijn o.a. het afhandelen van toelatingsverzoeken, het toekennen van vrijstellingen of vervangingen, het afhandelen van verzoeken betreffende afwijkende toetsing en het afhandelen van fraudegevallen. De EK informeert de Excie over haar resultaten.

³² De taken van de TBC bestaan uit het toetsen van de kwaliteit van de examens op basis van de inhoudelijke en technische eisen en het bewaken van de mate waarin de toetsvorm en de inhoud consistent zijn met de onderwijsvorm en de inhoud.

Het afstuderen

Bij voltijdvariant voert de student gedurende 20 weken drie dagen per week een afstudeeronderzoek uit (15 ec), waarbij hij een korte stage loopt in de organisatie waarvoor hij de opdracht uitvoert. Bij de duale variant voert de student een afstudeeronderzoek uit naast werkperiode drie. Tijdens deze werkperiode is de student vier dagen per week werkzaam en is een dag beschikbaar voor zijn afstudeeronderzoek. Voor beide varianten moet de afstudeeropdracht individueel worden uitgevoerd en relevant zijn voor het bedrijf waarvoor de opdracht vervuld wordt. De criteria waaraan de afstudeeropdracht moet voldoen en beoordelingscriteria, de op te leveren documenten en tijdsplanning zijn beschreven in de afstudeerhandleiding. Het 'Plan van Aanpak' wordt na goedkeuring door de begeleider voorgelegd aan de tweede beoordelaar. Zodra beiden akkoord gaan, kan de student zijn onderzoek uitvoeren. Als de afstudeerbegeleider het conceptrapport heeft goedgekeurd wordt deze ter beoordeling naar de tweede beoordelaar c.q. examiner gestuurd. Als deze ook zijn fiat geeft, kan het afstudeergesprek plaatsvinden. Daarin presenteert de student de hoofdlijnen van zijn rapport en stellen de examinatoren vragen. De examinatoren zijn de afstudeerbegeleider en de tweede beoordelaar, waarbij een rolomdraaiing plaatsvindt zodat de tweede lezer de eerste examinerator is. Na overleg tussen beide examineratoren wordt het eindcijfer en de toelichting op een beoordelingsformulier vastgesteld.

Oordeel gerealiseerde niveau

Landelijke toetsing

De opleiding beoordeelt en evalueert, zoals de CEA dat vereist, de resultaten van de landelijke OAT-toets, die alle Accountancy-studenten maken. Van de 17 Accountancyopleidingen die zijn aangesloten bij het AC-scholenoverleg behaalde B-AC met een slagingspercentage van 22% in januari 2013 de 12^e plaats (zie Tabel 12 – Benchmark Landelijke OAT). Het slagingspercentage van de studenten die de eerste keer deelnemen aan de OAT (43% geslaagd met bonus) is bij de opleiding hoger dan het slagingspercentage van de herkansers (5% geslaagd met bonus).

Benchmark OAT	HvA		Gemiddelden landelijk	
	Geslaagd met bonus	Geslaagd zonder bonus	Geslaagd met bonus	Geslaagd zonder bonus
	Totaal	Totaal	Totaal	Totaal
Januari 2012	46%	20%	51%	36%
Juni 2012	44%	32%	48%	38%
Januari 2013	22%	12%	46%	35%

Tabel 12 – Benchmark Landelijke OAT

De OAT dient met een voldoende afgesloten te worden voor het behalen van het hbo-bachelor AC-diploma. Studenten die na een poging voor de OAT een cijfer tussen 4,5 en 5,5 hebben behaald en dit compenseren met het cijfer voor de schooltentamens voor de drie kernvakken, kunnen afstuderen met een zogenoemd ACA-diploma. Dit diploma geeft geen toegang tot de vervolgotrajecten tot AA of RA. Slechts een klein aantal studenten verlaat B-AC met een dergelijk diploma. De OAT stijgt door de integratie van de AC-kernvakken boven het hbo-bachelorniveau uit, zo geeft de CEA aan. Studenten die de opleiding met een ACA-diploma verlaten, beschikken naar de mening van het auditpanel over de juiste kennis op hbo-bachelorniveau. Deze studenten krijgen gedurende vier jaar wel een stevige kennisbasis in het programma³³.

³³ Bij B-AC wordt 173 ec bij de voltijd- en 170 ec bij de duale variant besteedt aan de CEA-Eindtermen (minimale eis in de bachelor is 165 EC).

B-AC wil haar slagingspercentages van de OAT verbeteren. Daarom heeft de opleiding haar intakeprocedure voor de poort aangescherpt teneinde de juiste studenten naar de hoofdfase door te laten stromen. De opleiding vindt het van belang dat de nieuwe propedeuse die in september 2014 van start gaat, wederom voldoende selectief is. Verder streeft B-AC in het nieuwe curriculum naar een betere programmering van de onderwijseenheden die voorbereiden op de OAT. Zij verwacht tevens een verbetering als gevolg van de implementatie van de nieuwe onderwijsvisie. De duale studenten, die het auditpanel tijdens de audit sprak, zien hier net als de opleiding mogelijkheden tot verbetering in. Daarentegen geven de voltijdstudenten tijdens de audit aan dat zij tevreden zijn over de begeleiding van docenten wanneer zij de OAT moeten herkansen. Het ligt met name aan de inzet van de student zelf wanneer de student de OAT niet haalt. Het auditpanel vindt het belangrijk dat de opleiding de ingezette verbetermaatregelen monitort en bijstuurt waar dat nodig is.

Portfolio en assessment

Bij de duale variant heeft het auditpanel van diverse studenten het portfolio en het assessment bekeken. De portfolio's zijn doorgaans helder en goed gestructureerd, waarmee een goed inzicht wordt gegeven in de door de student uitgevoerde werkzaamheden. Met betrekking tot de transparantie in de beoordeling van de afgenomen assessments (o.a. het consistent invullen van de beoordelingsformulieren en de toetsing van de CEA-eindtermen → zie standaard 1) heeft de opleiding inmiddels verbetering ingezet. Tijdens de audit werd het auditpanel bovendien duidelijk dat de portfolio's in het verleden niet door de opleiding werden bewaard, terwijl het een belangrijk product is, die de competentie-ontwikkeling van de studenten zichtbaar maakt. Het auditpanel is dan ook positief over het feit dat AC de producten van de stage en de werkperiode en de afstudeeropdrachten van beide varianten sinds kort vastlegt in het domeinbrede volg- en registratiesysteem Onstage. De plagiaatcheck in Euphorus maakt hier tevens standaard deel van uit.

Afstudeerwerken

Voorafgaand aan de audit heeft het auditpanel een volledige lijst van afgestudeerden van de laatste twee voltooide studiejaren ontvangen. Uit deze lijst heeft het aselect en gestratificeerd vijftien afstudeerwerken van de voltijd en vijf afstudeerwerken van duaal geselecteerd. Na een zorgvuldige analyse in mei 2013 oordeelde het auditpanel dat van de voltijd 11 afstudeerwerken voldoende, 1 afstudeerwerk net voldoende en 3 afstudeerwerken onder de maat waren. Bij duaal kwam het auditpanel tot de volgende conclusie: 2 afstudeerwerken voldoende, 2 afstudeerwerken net voldoende en 1 afstudeerwerk onder de maat. Er bestond in beide varianten een bandbreedte in de kwaliteit van de afstudeerwerken. Het auditpanel zag bij een aantal afstudeerwerken duidelijk mogelijkheden tot verbetering (zie onderstaande tabel en Hoofdstuk 6 – Aanbevelingen). Ook het kenniscentrum CAREM voerde eind 2012 een onderzoek uit naar het niveau van de afstudeerwerken AC. Het had dezelfde bevindingen als het auditpanel.

Mogelijkheden tot verbetering in de afstudeerfase	
Inhoudelijk	Naast de onderzoeksopzet (structuur van het rapport: hoofd- en deelvragen) en -methode (verantwoording keuze) waren verbeteringen mogelijk in de theoretische onderbouwing (het gebruik van vakliteratuur en toepassing daarvan op de praktijksituatie) en het zorgvuldig trekken van conclusies (inclusief kritische houding).
Procedureel	De beoordelingsformulieren waren niet altijd volledig ingevuld, verschillende beoordelingsformulieren werden gebruikt en de essentie van de mondelinge beoordeling werd niet altijd opgenomen in het beoordelingsformulier.

Tabel 13 – Bevindingen auditpanel initiële steekproef afstudeerwerken

Het auditpanel trof in haar initiële steekproef meer dan 10% onvoldoende afstudeerwerken. Deze conclusie was voor alle partijen niet verassend. De opleiding is twee jaar geleden gestart met de implementatie van een geïntegreerde onderzoekslijn. Aan het begin van het studiejaar 2012-2013 introduceerde de opleiding een go/no-go-moment op het plan van aanpak van de afstudeerwerk, dat twee examinatoren beoordelen.

Daarnaast organiseerde de opleiding dit jaar extra workshops voor studenten en interviewsessies en trainingen voor begeleiders en beoordelaars en werden docenten van beide varianten bij de afstudeeropdrachten uitgewisseld. Bovendien zijn de beoordelingsformulieren aangescherpt, worden aan het einde van het studiejaar 2012-2013 dezelfde beoordelingsformulieren gebruikt en voerde de afdeling Externe Betrekkingen in het digitaal stage/afstudeersysteem Onstage een check uit op de compleetheid van de afstudeerdossiers. Aan het einde van het studiejaar 2012-2013 moesten aanmerkelijke verbeteringen in de afstudeerwerken van beide varianten zichtbaar zijn, zo stelden de gesprekspartners tijdens de audit.

Het auditpanel breidde vervolgens zijn onderzoek uit, zoals de 'Richtlijn NVAO beoordeling afstudeerwerken door panels tijdens het visitatieproces voor accreditatie d.d. 26 oktober 2012' dat vereist. In juli 2013 ontving het een lijst met 12 voltijd en 2 duale afstudeerwerken die B-AC aan het eind van het studiejaar 2012-2013 met een voldoende beoordeelde. Het aanvullende onderzoek bevatte uiteindelijk 10 afstudeerwerken van de voltijd en de 2 afstudeerwerken van duaal. Het auditpanel constateerde dat het niveau van deze afstudeerwerken net als bij FRE, de opleiding waar AC nauw mee samenwerkt, over de volle breedte beduidend hoger ligt dan het niveau van de eerder beoordeelde afstudeerwerken. De onderzoekscomponent is aanzienlijk beter uitgewerkt en de afstudeerwerken bevatten een duidelijkere structuur. Bij de betere afstudeerwerken wordt de literatuur ook adequaat toegepast op de praktijkcasus. Daarnaast zijn de bijgevoegde beoordelingsformulieren uitgebreider ingevuld en ze geven bovendien een beter inzicht in de totstandkoming van de afstudeercijfers dan de eerder toegepaste beoordelingsformulieren. Het auditpanel is van oordeel dat de opleiding in beide varianten een duidelijke stap voorwaarts heeft gemaakt en bij de voltijdvariant is dit ook zichtbaar in de aanvullend beoordeelde afstudeerwerken. Omdat de steekproef van duaal klein is, kan het auditpanel de effecten van de ingezette maatregelen daar nog niet zien. Het trof namelijk een twijfelgeval. Vanwege het feit dat bij de duale variant dezelfde procedure en examinatoren worden ingezet als bij de voltijd en omdat beide teams worden samengevoegd en dus meer gaan samenwerken, heeft het auditpanel voldoende vertrouwen dat dit ene afstudeerwerk een incident was. Het auditpanel concludeert dus dat B-AC door de verbetermaatregelen die zij met name het laatste studiejaar heeft ingezet de methodologische component in alle afstudeerwerken op een hoger niveau kan en moet tillen en de beoordeling daarvan voldoende transparant kan maken. Het kan zich voorstellen dat het kenniscentrum CAREM de opleiding daarin blijft ondersteunen (zie H7 – Aanbevelingen).

Het werkveld

Uit de HBO-monitor 2011 blijkt dat de opleiding volgens alumni goed aansluit op de arbeidsmarkt en dat alumni tevreden zijn over het opleidingsniveau en de verworven eindkwalificaties. De alumni die het auditpanel tijdens de audit sprak, bevestigden dit. Zij gaven wel aan dat zij de overstap naar het vervolgtraject van de accountantsopleiding aan de universiteit doorgaans als pittig ervaren (bijv. het lezen van (Engelstalige) artikelen, kritische houding, kennis van onderzoeksmethoden). Dit bevestigt dat de wijze waarop de opleiding thans inzet op de geïntegreerde onderzoeklijn een toegevoegde waarde heeft voor haar studenten, omdat het naar alle waarschijnlijkheid zal bijdragen aan een betere aansluiting op het vervolgonderwijs. Het auditpanel raadt de opleiding aan naast de domeinbrede alumnivereniging een eigen alumnibeleid te ontwikkelen, zodat AC ook zelf kan monitoren waar studenten terecht komen en of de 'nieuwe' onderzoeksvaardigheden voor studenten bijdragen aan een betere doorstroom naar de universiteit.

Het oordeel van het werkveld wordt onderzocht via evaluaties bij afstudeeropdrachten, stages en de werkperiodes. De werkgevers zijn tevreden over het niveau, de praktijkgerichtheid en de competenties van de AC-studenten van de HvA. Tijdens de audit gaven de vertegenwoordigers van het werkveld aan, dat zij een stijgende lijn in het kennis- en vaardighedenniveau van de studenten constateren. Waar de opleiding naar de mening van het werkveld nog sterker op in mag zetten is de ontwikkeling van sociale vaardigheden van studenten.

Een van de leden van het werkveld wordt ook ingezet als gastdocent. Deze werkveldvertegenwoordiger gaf aan dat er meer gemotiveerde studenten in de les aanwezig zijn in vergelijking met eerdere studie jaren. Tevens is het werkveld van mening dat de ingezette verbetermaatregelen zullen bijdragen aan de verdere kwaliteitsverbetering van studenten.

Weging en Oordeel

Voltijd: Voldoende

Duaal: Voldoende

Het systeem van toetsing sluit aan bij de leerlijnen en bij de eindkwalificaties en de leerdoelen. De toetsvormen en de wijze van beoordeling zijn in de opleidingsgidsen en de studiehandleidingen helder beschreven en daardoor voor de studenten inzichtelijk, zo geven zij in het gesprek tijdens de audit aan. De opleiding beschikt over een voldoende systeem van toetsing, dat zij het komende jaar door de invoering van het nieuwe gezamenlijke DEM-toetsbeleid verder gaat professionaliseren, wat het auditpanel een goede ontwikkeling vindt.

Dat de opleiding onder de eindverantwoordelijkheid van de Examencommissie in de praktijk tot 2012-2013 niet toekwam aan de kwaliteitsborging van het hele toetssysteem, daarvan is de Excie zich terdege bewust. Zij werkt aan de verdere professionalisering van haar wettelijke taak waaronder het praktiseren van de borging van het toets- en beoordelingsproces. Een borgingsagenda die per september 2013 vast op de vergaderagenda van de commissie wordt opgenomen, is in ontwikkeling en de tijdfacilitering van de leden verruimd. Onder de verantwoordelijkheid van de Excie heeft de TBC bovendien al een eerste steekproef uitgevoerd naar het toetsen en beoordelen van de opleiding. Het auditpanel gaat ervan uit dat de Examencommissie deze ontwikkeling doorzet.

De eerste resultaten van de ingezette verbeteringen in het afstudeerproces waren voor het auditpanel duidelijk zichtbaar in het aanvullende onderzoek naar het gerealiseerde niveau van de afstudeerwerken. In tegenstelling tot de eerste steekproef is het auditpanel van mening dat de door hem aanvullend beoordeelde afstudeerwerken die aan het einde van het studiejaar 2012-2013 gereed kwamen, op één incident na, het hbo-bachelorniveau hebben waar het werkveld om vraagt. Het werkveld is tevreden over de kwaliteitsverbetering in de vaardigheden en de houding van studenten en ziet potentie om het niveau verder te verhogen.

Op basis van de voor studenten inzichtelijke toetsing en beoordeling, de borging van het kennisniveau door de stevig gevulde programma's met de CEA-eindtermen en de landelijke OAT-toets en het aanvullende onderzoek naar het eindniveau van de studenten komt het auditpanel tot het oordeel voldoende. B-AC heeft in beide varianten duidelijk verbeteringen aangebracht in het afstudeerproces. Met name bij de voltijdvariant is dit zichtbaar in het niveau van de 'nieuwe' afstudeerwerken en in de wijze van de totstandkoming van de beoordeling. Het auditpanel heeft daarom voldoende vertrouwen dat de opleiding in samenwerking met het kenniscentrum CAREM het gerealiseerde niveau van de studenten in beide varianten verder kan en moet verbeteren (o.a. de diepgang van de onderzoekscomponent en de toepassing van de theorie in de praktijkcasus in de afstudeerwerken) en dat alle studenten die de opleiding vanaf nu met een diploma verlaten, een afstudeerwerk schrijven op hbo-bachelorniveau.

5. BEVINDINGEN ASSOCIATE DEGREE

Inleiding

Vanaf het studiejaar 2011-2012 behoort ook het tweejarige Associate degree-programma (Ad-AC) tot het aanbod van de Hogeschool van Amsterdam (HvA). De startdatum van deze duale variant is op het moment van het locatiebezoek in april 2013 minder dan twee jaar geleden, waardoor een lichte toetsing van toepassing was. Dit betekent dat de bevindingen van het auditpanel over de Associate degree niet van invloed zijn op het oordeel van de Bachelor (B-AC). In dit hoofdstuk volgen daarom apart de bevindingen van het auditpanel over Ad-AC. Het panel geeft geen expliciet eindoordeel over de kwaliteit van het Associate degree-programma in de zin van voldoende of onvoldoende. De opmerkingen van het panel die suggesties voor verbetering inhouden, neemt het panel in dit hoofdstuk als aanbeveling op.

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Bevindingen

Ad-AC maakt sinds september 2011 onderdeel uit van de duale hbo-bacheloropleiding Accountancy van de HvA. Voor de uitvoering van dit programma heeft de opleiding in 2010 een aanvraag ingediend bij de NVAO. Het Ad-programma is ontwikkeld in het kader van pilotronde 4B. Dat wil zeggen dat er een samenwerking is tussen de HvA en het ROC van Amsterdam en het Nova College in Haarlem (zie standaard 2). Het Ad-profiel is daarom afgestemd met beide ROC's. Ook heeft Ad-AC het regionale werkveld betrokken, zo blijkt uit het aanvraagdossier.

De opleiding hanteerde ten tijde van de audit hetzelfde profiel als in het aanvraagdossier. Het profiel sluit aan bij het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Accountancy uit 2007. De beroepstaken zijn als volgt:

1. integrale benadering bedrijfsfuncties
2. verlenen van administratieve diensten
3. behartigen van fiscale belangen

Deze beroepstaken zijn afgeleid van de beroepstaken 1, 2 en 4 van de bacheloropleiding (zie Bijlage II – Opleidingscompetenties). De beroepstaken zijn domeinbreed vastgesteld en uitgewerkt in beroepshandelingen die aangeven wat onder de betreffende beroepstaak wordt verstaan. Daarnaast worden voor de Ad de volgende DEM-competenties gehanteerd: vakkundigheid, communiceren, ethisch handelen, samenwerken en ontwikkelingsgericht vermogen. Ad-studenten ontwikkelen de eindkwalificaties op een lager niveau dan de bachelor (zie Tabel 14 – Verschil niveau Ad en bachelor). Ze zijn een concretisering van de Dublin Descriptoren van de Short Cycle en de landelijk vastgestelde hbo-kernkwalificaties.

Ad-AC niveau	B-AC niveau
De Ad AC- afgestudeerde: <ul style="list-style-type: none"> - reflecteert op de aangereikte kennis en is zich meer bewust van de aard en de toepasselijkheid van de kennis - kan complexe abstracte problematiek oplossen en uitwerken waarbij het handelingsniveau gestructureerd van aard is - verricht een aantal beroepstaken onder leiding van een leidinggevende en geeft leiding aan anderen binnen een afdeling - verricht afgebakende niet-complexe taken - is in staat het boekjaar af te sluiten en een jaarrekening (mede) op te stellen - kan een bijdrage leveren aan een advies en duidelijk de terugverdienperiode aangeven voor een eenmanszaak i.v.m. investeringen	De bachelor-afgestudeerde: <ul style="list-style-type: none"> - reflecteert en is zich bewust van de grenzen aan de kennis en kan buiten de standaardgrenzen denken - kan complexe abstracte problematiek oplossen, uitwerken en implementeren waarbij het handelingsniveau ongestructureerd van aard is - werkt niet altijd onder een feitelijk leidinggevende en geeft leiding aan anderen (waaronder hbo'ers van verschillende disciplines binnen verschillende afdelingen) - verricht werkzaamheden die zeer complex van aard zijn - kan het boekjaar afsluiten en zelfstandig een (fiscale) jaarrekening opstellen en kan het management adviseren m.b.t de jaarrekening AC - kan advies geven inzake investeringen en het advies cijfermatig onderbouwen

Tabel 14 – Verschil niveau Ad en Bachelor

Het Ad-programma leidt op tot de functie van assistent-accountant ofwel een middle management positie in de administratieve sector bij de kleinere accountants- en administratiekantoren die zich richten op het midden- en kleinbedrijf. Onder eindverantwoordelijkheid van een (gecertificeerde) accountant of een fiscalist voert de Ad-AC'er de volgende werkzaamheden uit: de administratieve dienstverlening, het samenstellen van jaarrekeningen en het verzorgen van fiscale aangiften. Het betreft hier de samenstelpraktijk. Het accent bij de Ad ten opzichte van de bachelor ligt meer op de uitvoerende en minder op de adviserende werkzaamheden. Daarnaast kan een student die het Ad-programma heeft afgerond tevens in twee jaar de duale variant van de hbo-bacheloropleiding afronden, zo geven de gesprekspartners tijdens de audit aan.

Via de jaarlijkse Hbo-monitor en via contacten met het werkveld zal de Ad net als bij de bachelor nagaan of de Ad-AC afgestudeerden ook daadwerkelijk terecht komen op de functie van assistent-accountant zoals de opleiding dat beoogt. Het eindniveau dat is beschreven in de beroepstaken en de competenties, correspondeert met de eisen en behoeften van het werkveld. Vooral nog is het ROC nog niet betrokken bij het Kenniscentrum Instant Reporting. Binnen de opleiding bestaat interesse om dit op termijn op te pakken. Het auditpanel vindt dit een goed initiatief. Daarnaast steunt het auditpanel de opleiding in haar plannen om het komende jaar twee leden aan de Opleidingsadviesraad toe te voegen die specifiek ervaring hebben om het niveau van de werkzaamheden van een Ad-AC'er. Op deze wijze kan de opleiding haar Ad-profiel actueel houden. Ook de afstemming met andere Ad-AC opleidingen in het landelijke AC-scholenoverleg blijft belangrijk.

Conclusie

De eindkwalificaties van Ad-AC zijn in voldoende mate geconcretiseerd en het profiel sluit aan bij de eisen die landelijk worden gesteld. Wel kan het auditpanel zich voorstellen dat de opleiding de internationale oriëntatie en het niveau van de onderzoeksvaardigheden voor een Ad-student in het profiel nader expliciteert. Bovendien raadt het auditpanel AC aan om samen met het werkveld na te denken over een specifieke inkleuring van het Associate degree-programma, waarmee de opleiding zich nadrukkelijker toespitst op Ad-vraagstukken uit de regio.

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Bevindingen

In het leerplanschema van Ad-AC is inzichtelijk gemaakt hoe de onderwijseenheden gekoppeld zijn aan het profiel. Het eerste studiejaar volgen de Ad-studenten lessen op de locatie van het ROC en het tweede studiejaar bij de HvA op de onderwijslocatie 'Leeuwenburg'. Per 1 oktober 2012 telde het Ad-programma circa 50 studenten. Het curriculum beoogt een integratie van leren in de praktijk en het binnenschools leren. De relevante praktijk waarin Ad-studenten net als de bachelor-studenten drie tot vier dagen per week werken, vormt een belangrijk onderdeel van het Ad-AC programma. Uitgangspunt is dat de werksituatie ook een leersituatie is. In afwijking van de Ad-aanvraag worden 5 ec niet toegekend aan de werkperiode, maar worden de studiepunten gekoppeld aan de praktijkopdrachten die een student moet uitvoeren op de werkplek en aan de persoonlijke professionalisering van de student. Uiteindelijk bouwt de student een portfolio op. Vanaf september 2013 moeten Ad-studenten bij de start van de opleiding dan ook werk hebben. Het auditpanel vindt dit een goede ontwikkeling met het oog op de reductie in het aantal leerwerkplaatsen voor studenten. In onderstaande tabel volgt een kort overzicht van het Ad-programma. Ad-AC maakt gebruik van dezelfde werkvormen als B-AC.

Jaar	Vorm/Thema	Semester 1	Semester 2
1	Vorm/Thema	Economie breed	Bedrijfsadministratie
	Inhoud	Inleidend semester accountancy dat leidt tot een ondernemingsplan: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bedrijfseconomie ▪ Marketing ▪ Algemene economie ▪ Belastingrecht ▪ Bedrijfsadministratie Persoonlijke Professionalisering	Administratieve dienstverlening (Project schoenendoos) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bedrijfsadministratie ▪ Belastingrecht ▪ Management accounting ▪ Computerboekhouden ▪ Ondernemingsrecht/ Vermogensrecht Persoonlijke Professionalisering
2	Vorm/Thema	Fiscaliteit	Administratieve Organisatie / Externe Verslaggeving / Afstudeeronderzoek
	Inhoud	Fiscaliteit <ul style="list-style-type: none"> ▪ Administratieve Organisatie ▪ Financial Accounting 1 ▪ Bedrijfsadministratie 3 ▪ Financial Accounting 2 ▪ Computerboekhouden Persoonlijke Professionalisering	Samenstellen jaarrekening <ul style="list-style-type: none"> ▪ Administratieve organisatie ▪ Externe verslaggeving ▪ Onderzoek ▪ Afstudeeropdracht (12ec) en assessment (4ec) Persoonlijke Professionalisering

Tabel 15 – Ad-programma Accountancy

De leerlijnen borgen de samenhang in het Ad-programma. Het Ad-programma onderscheidt een praktijk – en een theorieleerlijn. In de theorieleerlijn wordt de basis voor de vereiste kennis en vaardigheden gelegd. In de praktijkleerlijn wordt de koppeling gemaakt tussen werk en inhoud. De competentieontwikkeling en het aanbrengen van een accountantswaardige beroepshouding (vb. samenwerken, communiceren, onderzoekend vermogen en ethisch handelen) staan centraal tijdens de workshops in de Persoonlijke Professionaliseringslijn. De student verzamelt in een portfolio 'bewijsmateriaal', waarin hij de competenties op niveau 5 van het European Qualification Framework aantoont.

In de curriculumcommissie neemt een aantal kerndocenten van het ROC van Amsterdam, het NOVA College en de HvA zitting. De mbo- en de hbo-docenten ontwikkelen gemeenschappelijk het curriculum en krijgen zo meer inzicht in elkaars onderwijsprogramma en de verbeterpunten. Zij hebben regelmatig overleg over het niveau, de inhoud en de didactiek. Het bevordert niet alleen een adequate afstemming tussen het mbo en het Ad-AC programma, maar ook tussen het Ad- en het bachelorprogramma. Dit resulteert voor de instromende mbo'ers in een logische en kwalitatief goed doorlopende leerlijn. Bij de Ad-AC is dan ook sprake van een 'warme' overdracht van mbo-studenten naar het hbo, zo constateert het auditpanel.

Het auditpanel vindt het een sterk punt dat de opleiding intakegesprekken voert, waarin zij o.a. de eisen aan de werkplek, de combinatie werken en studeren, de studielast en de motivatie van de Ad-studenten bespreken. Sinds september 2011 zijn drie Ad-groepen gestart. Bij de eerste twee groepen heeft meer dan de helft een Bindend Afwijzend Studieadvies (BAS) gekregen. Opvallend bij deze twee groepen was dat ongeveer de helft al een studieverleden had met een BAS van een andere (hbo-) opleiding. De laatste groep (gestart in september 2012) is veel groter (32 studenten) en gemiddeld iets ouder; veel studenten uit het MBO en minder studenten met een BAS-studieverleden. Reden is dat Ad-AC voor de poort studenten met een BAS-studieverleden hebben geadviseerd niet te starten.

Tijdens de opleiding biedt de studiebegeleider vooral praktische ondersteuning bij de voortgang van de studie en bij het behalen van (betere) studieresultaten. Het doel is onder andere dat de student verantwoordelijkheid neemt voor zijn eigen leerproces door onder meer te plannen. Daarnaast verantwoordt de student zijn vorderingen in het eigen leerproces. De studenten die op dit moment in de opleiding zitten, zijn goed op schema. Voor Ad-AC wordt uitgegaan van 9 à 10 contacturen per week (vrijdag en zaterdagmorgen). Daarnaast zijn zij per week nog 5 uur bezig met hun huiswerk. Zij vinden dat er pittige eisen aan hen worden gesteld. De combinatie werken en leren is zwaar, maar wel te doen. Dit gaven studenten tijdens het locatiebezoek aan.

Het Ad-programma valt organisatorisch onder de bacheloropleiding Accountancy Duaal (AC duaal). Een opleidingsmanager van de HvA is eindverantwoordelijk voor het Ad-programma. De studenten ontvangen in het eerste jaar onderwijs van mbo-docenten naast de hbo-docenten. Het Ad-docententeam bestaat uit een kerndocent (met coördinerende taken), een studieloopbaanbegeleider/PP trainer, docenten uit het MBO en enkele freelance docenten. De coördinator Ad heeft een faciliterende rol en organiseert daarnaast de intakegesprekken. Bij de Ad beschikt 78% van de docenten over een mastertitel. Met de docenten die nog geen didactische aantekening hebben zijn scholingsafspraken gemaakt. De samenwerking met de docenten van de ROC's biedt een didactische meerwaarde, omdat zij meer ervaring hebben met het werken met de doelgroep. Desondanks raadt het auditpanel de opleiding aan om het kleine Ad-docententeam niet te isoleren, maar tevens te betrekken bij de kennisdeling en trainingen van de docenten van bachelor voltijd en duaal. Hierdoor komt een betere kwaliteitsborging tot stand.

Voor Ad zijn er vanuit de NSE geen cijfers beschikbaar. De resultaten van de focusgesprekken laten zien dat Ad-studenten het meest tevreden zijn over de docenten. De docenten zijn betrokken en voor studenten bereikbaar. Zij hebben daarnaast ruime praktijkervaring en brengen dit volgens studenten in in het onderwijs. De Mbo-docenten ervaren ze als meest prettig, omdat die goed aansluiten bij hun leerstijl en behoefte. Daarnaast zijn de Ad-studenten tevreden over de voorzieningen op de hogeschool. De studenten zijn daarentegen kritisch over de Persoonlijke Professionaliseringslijn. Het zijn veel onderwerpen in weinig tijd. De docenten gaven tijdens de audit aan dat dit programma voor het komende studiejaar wordt herzien. Bovendien geven studenten tijdens de audit aan dat zij meer behoefte te hebben aan Wiskunde/Rekenen en meer herhaling van de kernvakken in de opleiding. Er kan volgens hen minder aandacht uitgaan naar het portfolio. Wellicht dat de opleiding het Ad-programma op deze punten kan herijken.

Conclusie

Het auditpanel vindt de onderwijsleeromgeving van Ad-AC van voldoende basiskwaliteit. Door het structurele overleg tussen de mbo- en hbo-docenten is de HvA in control over de kwaliteit van het Ad-programma bij het ROC van Amsterdam en het ROC Nova College.

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Bevindingen en Aanbevelingen

Doordat het (toets)programma van de Ad is afgeleid van de bachelor, beschikken Ad-studenten na twee jaar over het juiste kennisniveau. De volgende mix aan toetsvormen wordt ingezet: *portfolio assessment* (verzamelde 'bewijsdocumenten' om competentieniveau aan te tonen), *beroepsproduct* (beoordeeld aan de hand van realistische (praktijk-)criteria), *vaardighedentoets*, *verantwoordingsverslag* (ingezet bij groepsproducten om een individuele beoordeling mogelijk te maken), *tentamen/casustoets* (voor het toetsen van kennis) en *presentaties*. Deze toetsvormen sluiten aan bij die van de bacheloropleiding.

De totstandkoming en kwaliteitszorg van de toetsen geschiedt conform het toetsbeleid van DEM. Dit betekent dat er gewerkt wordt met het 'vier-ogenprincipe', een toetsmatrijs, antwoordmodellen en een toetscommissie. De assessoren die bij het Ad-programma betrokken zijn, zijn getraind en gecertificeerd. Externen worden betrokken bij het programma bijvoorbeeld als gastdocent, als gecommiteerde bij het afstuderen, als externe assessor (en) bij het afnemen van assessments en/of als externe deskundige aan wie studenten beroepsproducten of reviews demonstreren.

Bij de Ad voert een student in het kader van het afstuderen (totaal 18 ec) een opdracht op tactisch/strategisch niveau uit in de eigen organisatie. Is dit niet mogelijk, dan is er een vergelijkbare real life case beschikbaar. Het rapport wordt beoordeeld met een cijfer. Daarnaast maakt de student net als bij de duale bachelor variant een portfolio met best practices, waarin het gevraagde competentie eindniveau ten aanzien van de competenties samenwerken, ethisch handelen, vakkundigheid, communiceren en ontwikkelingsgericht vermogen wordt aangetoond (12 ec). De afstudeeropdracht en het competentieportfolio van de student worden in een geïntegreerd eindassessment door twee assessoren beoordeeld (6 ec). Bovendien is een extern geëncmitteerde aanwezig. In juni 2013 studeerden de eerste twee Ad-studenten af. Na de audit heeft het auditpanel de afstudeeropdrachten van deze twee studenten bekeken. Hoewel een beperkt aantal studiepunten aan de afstudeeropdracht wordt toegekend, ziet het auditpanel ruimte voor verbetering in het aanbrenge van structuur in en de inhoudelijke diepgang van de rapporten.

Conclusie

Het auditpanel heeft net als bij de bachelor er vertrouwen in dat de ontwikkelingen die het afgelopen studiejaar reeds zijn ingezet, leiden tot een verhoging van het niveau van de eindproducten van Ad-AC.

6. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het Domein Economie en Management (DEM) van de Hogeschool van Amsterdam (HvA) streeft op termijn naar uitstekende hbo-bacheloropleidingen door de lat voor studenten hoog te leggen, zodat zij hun talenten optimaal kunnen ontplooiën. Het auditpanel juicht dit streven toe, maar stelt tegelijkertijd dat het domein nog stappen dient te maken om tot deze hoogte te komen. DEM beoogt met de verbeterplannen die sinds september 2011 structureel zijn ingezet en die op een later moment vorm kregen in de Verbeteragenda 2012-2017, een kwaliteitsslag te maken voor alle economische opleidingen, waaronder de hbo-bacheloropleiding Accountancy (B-AC).

Deze kwaliteitsslag betekent dat B-AC alle sterke punten in de beoogde eindkwalificaties, de onderwijsleeromgeving en het toetsen en beoordelen moet behouden. Voor het auditpanel zijn dit de volgende punten:

- De beoogde eindkwalificaties zijn actueel en wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie duidelijk geconcretiseerd. De keuze voor de profileringsthema's 'Automatisering' en 'Internationalisering' zijn passend voor de opleiding.
- De degelijke inhoud en vormgeving van de programma's stellen de AC-studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De basis van de opleiding wordt gevormd door de leerdoelen die zijn afgeleid van de competenties en de CEA-eindtermen. Vooral de praktijkgerichtheid en de borging van de actuele ontwikkelingen in het programma, zoals de CEA dat vereist, waardeert het auditpanel in positieve zin. Ook is het auditpanel zeer positief over het vierdejaars project Standard Business Reporting.
- Ten aanzien van het studiesucces en de studenttevredenheid werden de eerste positieve resultaten voor het auditpanel zichtbaar in de gesprekken met docenten en studenten.
- De opleiding beschikt over gedreven, gemotiveerde en voldoende gekwalificeerde docenten. De opleiding voldoet aan haar streefwaarde; 77% van de voltijd docenten beschikt ten minste over een mastergraad en 100% van de duale docenten.
- De opleiding was zich bewust dat de theoretische onderbouwing en de onderzoeksmethodiek in de afstudeerwerken voor verbetering vatbaar waren. Zij heeft daarom vanaf het studiejaar 2011-2012 meer structureel verbetermaatregelen ingezet. Het veranderingsproces waar de opleiding in zit, leidt naar de mening van het auditpanel in de afstudeerwerken van juli 2013 al tot aanzienlijke verbeteringen. Deze afstudeerwerken die het auditpanel beoordeelde in een aanvullend onderzoek, voldeden op één twijfelgeval na aan het hbo-bachelorniveau. Dit geeft het auditpanel voldoende vertrouwen dat B-AC het gerealiseerde niveau in de afstudeerwerken de komende jaren verder verbetert.

Op basis van deze positieve punten komt het auditpanel voor de opleiding tot de overall eindkwalificatie 'voldoende'. De hbo-bacheloropleiding Accountancy van de HvA voldoet naar de opvatting van het auditpanel op alle standaarden aan de basis kwaliteitseisen.

Toch ziet het auditpanel mogelijkheden tot verbetering. Voor AC betekent dit: haar profilering nader uitwerken tot een meer onderscheidend profiel; het beter aantonen van de volledige aansluiting van duaal bij de CEA-eindtermen; de nieuwe onderwijsvisie een plaats geven in het curriculum; de verbeteringen in het studiesucces en in de studenttevredenheid doorzetten en monitoren; er op toe blijven zien dat alle afstudeerwerken van voltijd en duale studenten die vanaf nu afstuderen, voldoen aan het hbo-bachelorniveau. Het auditpanel vindt het belangrijk dat de opleiding deze verbeteringen realiseert, zodat zij op alle standaarden het basisniveau blijft hanteren.

7. AANBEVELINGEN

Profilering

De profilering op de thema's 'Automatisering' en 'Internationalisering' krijgen op dit moment een beperkte uitwerking in het 'HvA AC opleidingsprofiel 2013'. De vormgeving van het profiel met name ten aanzien van Standard Business Reporting blijkt verder te zijn dan de beschrijving van de eindkwalificaties in het profiel doet vermoeden. Ook de grootstedelijke omgeving, waarin de opleiding zich bevindt, vormt een uitstekend uitgangspunt om het thema 'Internationalisering' in samenwerking met het internationale beroepenveld in de regio verder uit te kristalliseren, toe te spitsen op het vakgebied Accountancy en in de praktijk te brengen tot een meer onderscheidend profiel ten opzichte van andere Accountancy opleidingen in Nederland.

Het met de internationalisering samenhangende Urban Management, zoals de opleiding dat tijdens de audit noemde, en de vertaling c.q. het belang hiervan voor het functioneren als accountant werd het auditpanel nog niet direct duidelijk. Binnen het docententeam lijkt echter voldoende capaciteit beschikbaar om hieraan een gestructureerde invulling te geven. Wel is het van belang om ook vanuit de niet typische accountantsvakken waar mogelijk een relatie te leggen met het belang van dat vak voor het beroep van accountant. Het auditpanel beveelt de opleiding aan om haar profilering op de thema's 'Automatisering' (zowel ERP als SBR) en 'Internationalisering' nader uit te werken c.q. te verfijnen. Bovendien kan het auditpanel zich voorstellen dat de profileringsdoelstellingen per variant eventueel een ander accent en de vertaling naar het curriculum in beide varianten een meer structurele invulling krijgt.

CEA-eindtermen

De opleiding Accountancy heeft zowel binnen de voltijd als binnen duaal de kwalitatieve en kwantitatieve aansluiting tussen de eigen eindkwalificaties en de CEA eisen geanalyseerd en verantwoordt hoeveel EC's binnen welke onderwijseenheid aan de diverse CEA-eindtermen worden toegerekend. Daarnaast heeft de opleiding per vak uit de CEA-eindtermen aangegeven op welk moment en op welk niveau binnen de programma's het betreffende onderwerp wordt behandeld. Het werd het auditpanel uit de onderliggende documentatie echter niet direct duidelijk dat de programma's van beide varianten voldoen aan alle kwantitatieve en kwalitatieve CEA-eisen. Zo ziet het auditpanel bijvoorbeeld mogelijkheden om meer transparantie in het portfolio en het assessment aan te brengen ten aanzien van de CEA-eindtermen die duale studenten tijdens de werkperiodes verwerven. Het is daarom van mening dat B-AC op een meer overzichtelijke wijze de aansluiting met elke CEA-eindterm bij de voltijd kan en bij duaal moet specificeren.

Verbetering studiesucces en studenttevredenheid

De komende jaren werkt AC een nieuwe onderwijsvisie uit in het curriculum. De opleiding is zich bewust van de noodzaak om kwaliteitsverbeteringen in de onderwijsleeromgeving (met name in het studiesucces en in de studenttevredenheid) door te voeren. Het auditpanel benadrukt de opleiding dat zorgvuldigheid en prioriteitstelling in het doorvoeren van verbeteren in het studiesucces en in de studenttevredenheid van belang is. Zo kan het zich voorstellen dat B-AC voor het uitvoeren van de DEM-Verbeteragenda de capaciteit van het docententeam uitbreidt, aangezien de werkdruk van de docenten gelet op de huidige docent-studentratio thans aan de hoge kant is. Dat AC over de teams heen alvast meer gezamenlijke activiteiten gaat organiseren zowel op de inhoud als qua cultuur, vindt het auditpanel een goede stap ter voorbereiding op het doorvoeren van de nieuwe onderwijsvisie. Het dichter bij elkaar brengen van de docenten kan, wanneer sturing en facilitering door het management plaatsvinden, tevens in positieve zin bijdragen aan de kennisdeling tussen de docenten.

De uitval in de hoofdfase is ondanks de adequate verbetermaatregelen voor de intakegesprekken, de studiedrempels en de studieloopbaanbegeleiding die o.a. een actievere houding bij en meer gemotiveerde studenten teweeg brengen, nog te hoog. Met het in de praktijk brengen van de vernieuwde onderwijsvisie c.q. een studieprogramma met 'minder vrijblijvendheid' streeft de opleiding in 2013 naar een hoofdfaserendement van 50% bij de voltijd en 35% bij duaal. Het auditpanel vindt het belangrijk dat de opleiding sterker inzet op de monitoring en aantoonbaarheid van de effectiviteit van de verbetermaatregelen, met name ten aanzien van het studiesucces en de studenttevredenheid. Zo kunnen de resultaatverantwoordelijke teams bijvoorbeeld sterker sturen op het studiesucces en op de studenttevredenheid. Binnen het cluster Finance & Accounting zijn daarover afspraken gemaakt, wat het auditpanel een goede en tevens noodzakelijke ontwikkeling vindt.

Het auditpanel kan zich voorstellen dat de opleiding halverwege de planningsperiode een review organiseert om de resultaten van de DEM-verbeteragenda en de doorontwikkeling van het gerealiseerde niveau voor beide varianten tussentijds te valideren.

Gerealiseerd niveau

De verbetermaatregelen die de opleiding heeft ingezet in de afstudeerfase zullen leiden tot een verbetering in de diepgang van de onderzoeksopzet en -methode en de toepassing van de theorie in een praktijkcase in de afstudeerwerken van alle studenten. Het auditpanel kreeg de indruk dat de studenten er nog niet altijd in slagen om hun gemaakte keuzes in het onderzoek goed te onderbouwen en daarbij een kritische houding aan te nemen. Een betere en/of uitgebreide begeleiding door docenten kan daaraan bijdragen. Het auditpanel raadt de opleiding aan de recente rol die het kenniscentrum CAREM heeft gekregen bij het afstuderen en de onderzoekslijn te versterken. Zo kan het auditpanel zich voorstellen dat CAREM bijvoorbeeld betrokken wordt bij de goedkeuring van het plan van aanpak en het verzorgen van trainingen aan begeleiders en examinatoren.

BIJLAGE I   Scoretabel

Scoretabel paneloordelen hbo-bacheloropleiding Accountancy Hogeschool van Amsterdam voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	Voldoende
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoende
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende
Algemeen eindoordeel	Voldoende

Scoretabel paneloordelen hbo-bacheloropleiding Accountancy Hogeschool van Amsterdam duaal	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	Voldoende
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoende
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende
Algemeen eindoordeel	Voldoende

Nb. Op het Associate degree-programma Accountancy Duaal is een licht toetsing van toepassing. Het auditpanel besteedt in dit beoordelingsrapport in een apart hoofdstuk aandacht aan zijn bevindingen over het Ad-programma, maar geeft geen expliciet eindoordeel over de kwaliteit van het Ad-programma in de zin van voldoende of onvoldoende.

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

1. Overzicht beroepstaken hbo-bachelor Accountancy

Beroepstaak 1	Integrale benadering bedrijfsfuncties
<i>Toelichting</i>	Om binnen een organisatie op hbo-niveau te kunnen functioneren, wordt inzicht in organisaties, de markt en financiën verondersteld. De werknemer moet in staat zijn om te beoordelen welke plaats zijn functie heeft in de organisatie als geheel. Ook moet hij kunnen begrijpen hoe de bedrijfsfuncties zich ten opzichte van elkaar verhouden.
<i>Kenmerkende beroepssituatie</i>	Om deze rol naar behoren te kunnen invullen, zijn in de basis kennis en vaardigheden nodig voor alle bedrijfsfuncties. De afgestudeerde hbo'er in het economische domein is hiertoe minimaal in staat in een eenvoudige en gestructureerde context.
<i>Basisberoepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Achterhalen van de missie en strategie van een (nieuwe) onderneming. 2. Afleiden van de ondernemingsdoelstellingen van een gekozen strategie. 3. Analyseren van de markt waarin de organisatie zich bevindt. 4. Positioneren van de organisatie in haar omgeving. 5. Bepalen van marketinginstrumenten die passen bij de strategie en doelstellingen van de organisatie. 6. Etc. 	<p>Alle beroepshandelingen leiden tot (deel)producten die in de context van de beroepssituatie samen te bundelen zijn in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ondernemingsplan.
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van, methoden en technieken voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • missiebepaling, visiebepaling, doelstellingen; • omgevingsanalyse; • marketinginstrumenten; • marktanalyse, afnemersanalyse en concurrentieanalyse; • marktvormen; • consumentengedrag; • macro-economie; • ondernemingsrecht; • toepassing overige rechtsgebieden (nationaal en internationaal); • etc.

Beroepstaak 2	Verlenen van administratieve diensten	
<i>Toelichting</i>	Onder tijdsdruk en druk van belanghebbenden ondersteunen/begeleiden van cliënten en/of de (financiële) administratie voeren alsmede een jaarrekening samenstellen die voldoet aan de normen die in het maatschappelijk verkeer algemeen aanvaardbaar zijn.	
<i>Beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Systematisch verzamelen, ordenen van gegevens. 2. Verwerken van de administratie (maandelijks of per kwartaal). 3. Kritisch beoordelen van de financiële administratie. 4. Verzorgen van een elektronische aangifte omzetbelasting. 5. Opstellen van maand- of kwartaalrapportages. 6. Toepassen van de vereiste regelgeving (Dutch GAAP en IFRS). 7. Etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Grootboek. • Saldibalans. • Managementrapportage. • Maand- of kwartaalrapportages. • Jaarrekening. 	
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Burgerlijk Wetboek deel 2 Titel 9 (Dutch GAAP); • International Financial Reporting Standards (IFRS); • besluit modellen Jaarrekening; • richtlijnen voor de Jaarverslaggeving; • ERP-systemen; • Etc. <p>Vaardigheid in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ethisch handelen (objectiviteit); • samenwerken in (project)teams; • managen; • rapporteren; • boekhouden. 	

Beroepstaak 3	Controleren van financiële verantwoordingen	
<i>Toelichting</i>	Het als onderdeel van een auditteam en onder tijdsdruk en druk van belanghebbenden uitvoeren van controlewerkzaamheden die deel uitmaken van wettelijke controles (in het kader van de wettelijke controleplicht) en van bijzondere controleopdrachten zoals subsidie- en oplageafrekeningen.	
<i>Beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Analyseren van de risico's die zich bij de cliënt voordoen. 2. Opstellen van een controlestrategie. 3. Opstellen van een controleplan. 4. Beoordelen van de interne beheersingsmaatregelen (opzet, bestaan en werking van de administratieve organisatie door middel van o.a. lijncontroles en systeemtests). 5. Controleren van de processen en de daaruit voortvloeiende balansposten en de posten in de winst- en verliesrekening. 6. Etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Risicoanalyse. • Controleplan. • Managementletter. • Controlememorandum. • Accountantsverklaring bij wettelijke controle. • Subsidieverklaring of oplageverklaring bij bijzondere opdracht. • Rapportage met concrete informatiebehoefte die het geautomatiseerde systeem moet opleveren. • Vastleggen van de administratieve organisatie. 	
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • typologiemodel van Starreveld; • COSO-model; • Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NV COS); • richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, International Financial Reporting Standards; • Verordening gedragscode voor accountants (VGC); • Etc. <p>Vaardigheid in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ethisch handelen; • samenwerken in (project)teams; • managementvaardigheden; • oordeelsvorming; • argumenteren; • rapporteren in Nederlandse en Engelse taal. 	

Beroepstaak 4	Behartigen van fiscale belangen	
<i>Toelichting</i>	Het op basis van relevante fiscale wetgeving omschrijven van fiscale problemen van een cliënt, opstellen van belastingaangiften, interpreteren van de fiscale belangen van een cliënt of weten wanneer de cliënt doorverwezen moet worden naar een specialist.	
<i>Beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Onderkennen van fiscale beperkingen en faciliteiten. 2. Verzamelen van informatie ten behoeve van de aangifte. 3. Kritisch doornemen van de jaarrekening en financiële administratie op belastingaspecten. 4. Interpreteren en omschrijven van fiscale problemen van een cliënt. 5. Opstellen van belastingaangiften voor enkelvoudige entiteiten. 6. Wanneer nodig doorverwijzen van een cliënt naar een specialist. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aangifte omzetbelasting. • Aangifte loonbelasting. • Aangifte inkomstenbelasting. • Aangifte vennootschapsbelasting. • Adviesbrief. 	
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • belastingwetgeving (OB, LB, IB, VPB); • belastingverdragen. <p>Vaardigheid in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • werken met aangifteprogramma van de Belastingdienst; • samenwerken in (project)teams; • rapporteren. 	

Beroepstaak 5	Adviseren over financieel-economische vraagstukken	
<i>Toelichting</i>	Binnen een tijdsplanning en budget analyseren van de financiële en organisatorische aspecten in een complexe organisatie, in relatie tot interne processen en de bedrijfs- of organisatieomgeving en hierover adviseren aan het management.	
<i>Beroepshandelingen</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Extern oriënteren. 2. Voeren van een intakegesprek. 3. Voeren van oriënterende interviews (analyseren van de adviesvraag). 4. Analyseren (onderzoek bestaande situaties aan de hand van vastleggingen interviews). 5. Terugkoppelen van het conceptadvies naar opdrachtgever, teamgenoten en specialisten van andere disciplines. 6. Etc. 	<i>Beroepsproducten</i>
		<ul style="list-style-type: none"> • Probleemstelling. • Plan van aanpak. • Onderzoeksrapport. • Adviesrapport.
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kwantitatieve methoden en technieken; • administratieve organisatie; • strategisch management; • management accounting; • etc. <p>Vaardigheid in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gebruik van interviewtechnieken; • argumenteren; • adviseren; • rapporteren. 	

2. Tien algemene Economie en Management / HES-competenties

Naast bovenstaande beroepstaken hanteert de opleiding de algemene Economie en Management / HES-competenties³⁴, verdeeld over vier competentiedomeinen:

Competentiedomein	Competentie
I Beroepsmatig handelen De student is in staat zijn beroepsvraagstukken te signaleren en op professionele wijze te analyseren, op te lossen en te verantwoorden. Het opgeleverde werk moet inhoudelijk deugen.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vakkundigheid. 2. Innovatief vermogen.
II Bedrijfsmatig handelen De student is in staat tot systematisch en efficiënt handelen in beroepsvraagstukken zodat een optimale output wordt bereikt: de werkwijze moet voldoen aan eisen die doorgaans in het bedrijfsleven worden gesteld.	<ol style="list-style-type: none"> 3. Resultaatgerichtheid. 4. Ondernemend gedrag. 5. Besluitvaardigheid.
III Sociaal-communicatief handelen De student is in staat om met en voor anderen werk uit te voeren. De student is in staat om positieve werk- en klantrelaties te creëren en te onderhouden en hij is in staat te handelen in relatie met anderen.	<ol style="list-style-type: none"> 6. Communiceren. 7. Samenwerken. 8. Klantgerichtheid. 9. Interculturele sensitiviteit.
IV Ontwikkelingsgerichtheid De student neemt verantwoording voor de eigen ontwikkeling en hij gaat actief op zoek naar ontwikkelings- en loopbaanmogelijkheden: de student kan leren van ervaring.	<ol style="list-style-type: none"> 10. Ontwikkelingsgerichtheid.

³⁴ Het domein heeft in 2011 het aantal generieke DEM-competenties teruggebracht tot negen. Een belangrijke wijziging was de invoering van de competentie 'Ethisch handelen', terwijl de competenties 'Besluitvaardigheid' en 'Klantgerichtheid' zijn opgenomen in respectievelijk de competenties 'Ondernemend gedrag' en 'Communiceren'.

3. CEA-Eindtermen

De theoretische kennisbasis voor de AC-opleiding wordt bepaald door de eindtermen zoals opgesteld door de Commissie Eindtermen Accountancy (CEA), welke mede als basis dienen voor het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel Accountancy. AC gebruikt de CEA-eindtermen als uitgangspunt voor de inrichting van de body of knowledge.

Kwantitatieve aansluiting: Onderstaande tabel geeft de verdeling van het aantal EC's bij de opleiding Accountancy van de HvA dat overeenkomt met de minimale eisen van de CEA-eindtermen. In de documenten 'CEA afdekking voltijd en kernvakken' en 'CEA afdekking dual' volgt een gedetailleerd overzicht van de genormeerde studiebelasting voor beide varianten van de bachelor.

CEA eindtermen	HBO Bachelor AC		
	Minimale eisen	Werkelijk	
		VT	DU
Kernvakgebied Audit & assurance	18 ec's	20 ec's	25 ec's
Kernvakgebied Externe verslaggeving	20 ec's	20 ec's	21 ec's
Kernvakgebied Bestuurlijke informatieverzorging	22 ec's	22 ec's	27 ec's
Bedrijfseconomische/accountancyvakgebieden	60 ec's	64 ec's	62 ec's
Bedrijfseconomische/accountancy-corporate governance	0 ec	0 ec	0 ec's
Overige ondersteunend	45 ec's	47 ec's	35 ec's
Totaal	165 ec's	173 ec's	170 ec's

Kwalitatieve aansluiting: Onderstaande tabel geeft een voorbeeld van de kwalitatieve uitwerking van de CEA-eindtermen in de voltijdopleiding Accountancy ten aanzien van het vakgebied 'Externe verslaggeving'.

Onderwerp	Niveau	Onderwijseenheid
De grondslagen van de externe verslaggeving	3	EV1, EV2, EV3
De Nederlandse wet en regelgeving mbt verslaggeving	3	EV1, EV2, EV3
De internationale wet en regelgeving mbt verslaggeving	1	minor MALT
De algemene beginselen voor waardering en resultaatbepaling toepassen	3	EV1/ EV2, EV3
Regelgeving en professional judgement	3	Minor MALT
Het jaarrekeningenbeleid van ondernemingsleidingen in hoofdlijnen en de economische consequenties van jaarrekeningenbeleid	2	EV1, EV2
In hoofdlijnen de regels voor duurzaamheidsverslaggeving	1	Post-HBO/ universiteit vervolgtraject

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

Programma Bachelor Accountancy Voltijd 2012-2013 (jaar 1 tot en met 4)

Onderwijseenheden propedeuse van de opleiding AC 2012-2013 voltijd				
Studiegidsnummer	ECTS	Toetsvorm	Status	Naam
1000BAE_08	3	S	V	Bedrijfsadministratie en -economie
1000BDK_11	3	S	V	Bedrijfskunde
1000BR1_09	3	S	V	Belastingrecht 1
1000CE1_08	3	S	V	Commerciële Economie 1
1000EN1_08	2	S	V	Engels 1
1000ICT_10	1	C	V	Informatie- en Communicatietechnologie
1000KM1_11	2	S	V	Kwantitatieve Methoden en Technieken 1
1000NE1_10	2	S/C.A./M	V	Nederlands 1
1000PO1_12	2	C.A.	V	Persoonlijke Ontwikkeling 1
1000PRO_10	6	P	V	Project Ondernemen
1000RE1_09	2	S	V	Recht 1
1000SP1_08	1	C.A.	V	Sport 1
1000AO1_09	3	S	V	Administratieve Organisatie 1
1000BA1_09	2	S	V	Bedrijfsadministratie 1
1000BIS_11	3	S/M	V	Bedrijfskundige Informatie Systemen
1000CB1_09	4	S	V	Controlebeginselen 1
1000FN1_09	3	S	V	Financiering 1
1000FRK_10	2	S	V	Financiële Rekenkunde
1000MA1_12	3	S	V	Management Accounting 1
1000MAV_08	2	C.A./S	V	Management Vaardigheden
1000PO2_08	1	C.A.	V	Persoonlijke Ontwikkeling 2
1000PRB_08	3	P	V	Project Bedrijfskundige Informatie Systemen
1000PRM_08	3	P	V	Project Management Accounting
1000SP2_08	1	C.A.	V	Sport 2
Totaal	30			

M=mondeling, P=project, S=schriftelijk; T=talen practicum; C.A.=continuous assessment; C=computer practicum; K=keuze; V=verplicht

Onderwijseenheden tweede jaar van de opleiding AC 2012-2013 voltijd				
Studiegidsnummer	ECTS	Toetsvorm	Status	Naam
2000AE1_10	3	S	V	Algemene Economie 1
2000AO2_09	3	S	V	Administratieve Organisatie 2
2000BA2_09	3	S	V	Bedrijfsadministratie 2
2000BA3_09	3	S	V	Bedrijfsadministratie 3
2000BR2_09	3	S	V	Belastingrecht 2
2000EN2_09	3	C.A./S	V	Engels 2
2000EV1_09	3	S	V	Externe Verslaggeving 1
2000EV2_09	2	S	V	Externe Verslaggeving 2
2000EXT_11	2	C.A.	V	Exact
2000FN2_09	3	S	V	Financiering 2
2000FN3_09	3	S	V	Financiering 3
2000LVW_09	3	C.A.	V	Levensverzekeringswiskunde
2000MEO_09	3	S	V	Management en Organisatie
2000NE2_12	3	S	V	Nederlands 2
2000PAC_09	3	P	V	Project Accountancy – controlepraktijk
2000PAS_09	3	P	V	Project Accountancy – samenstelpraktijk
2000PMK_09	2	P	V	Project MKB Adviseur
2000PO3_09	1	C.A.	V	Persoonlijke Ontwikkeling 3
2000PO4_09	1	C.A.	V	Persoonlijke Ontwikkeling 4
2000RE2_09	3	S	V	Recht 2
2000SMM_09	2	S	V	Strategisch management in het MKB
2000SP3_09	1	C.A.	V	Sport 3
2000SP4_09	1	C.A.	V	Sport 4
2000STA_09	3	S	V	Statistiek
Totaal	60			

M=mondeling, P=project, S=schriftelijk; T=talenpracticum; C.A.=continuous assessment; C=computer practicum; K=keuze; V=verplicht

Onderwijseenheden derde jaar van de opleiding AC 2012-2013 voltijd				
Studiegidsnummer	ECTS	Toetsvorm	Status	Naam
3000AE2_10	2	S	V	Algemene Economie 2
3000BA4_10	3	S	V	Bedrijfsadministratie 4
3000CB2_10	3	S	V	Controlebeginselen 2
3000EN3_10	2	C.A./C	V	Engels 3
3000EN4_10	2	C.A./S	V	Engels 4
3000ERP_10	4	P	V	Enterprise Resource Planning
3000FN4_10	2	S	V	Financiering 4
3000MA2_10	3	S	V	Management Accounting 2
3000MA3_10	3	S	V	Management Accounting 3
3000PCF_10	2	P	V	Project Corporate Finance
3000PFJ_10	3	P	V	Project Fiscale Jaarrekening
3000PO5_10	1	C.A.	V	Persoonlijke Ontwikkeling 5
Subtotaal	30			
3000FOS_10	1	P	V	Formulering Onderzoeksopdracht Stage
3000PO6_10	1	C.A.	V	Persoonlijke Ontwikkeling 6
3000STG_10	28	C.A.	V	Stage
Subtotaal	30			
Totaal	60			

M=mondeling, P=project, S=schriftelijk; T=talen practicum; C.A.=continuous assessment; C=computer practicum; K=keuze; V=verplicht

Onderwijseenheden vierde jaar van de opleiding AC 2012-2013 voltijd				
Studiegidsnummer	ECTS	Toetsvorm	Status	Naam
4000BO-_09	30			Minor MALT (verplichte minor voor AC)
Subtotaal	30			
4000AFS_11	15	C.A.	V	Afstudeeronderzoek
4000BR4_11	3	S	V	Belastingrecht 4
4000ETH_11	2	C.A.	V	Ethiek en Integriteit
4000RE3_11	3	S	V	Recht 3
4000RE4_11	3	S	V	Sociaal Recht
4000SBR_11	4	C.A.	V	Standard Business Reporting
Subtotaal	30			
Totaal	60			

M=mondeling, P=project, S=schriftelijk; T=talen practicum; C.A.=continuous assessment; C=computer practicum; K=keuze; V=verplicht

Programma Bachelor Accountancy Duaal 2012-2013 (propedeuse)

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
P	Blok 1 en 2	project Ondernemersplan	project Ondernemersplan PON eindrapport PON presentatie PON ind. Bijdrage PON consult bedrijfseconomie PON consult marketing	CL PD PE PJ BG BG	6	4 0,5 1.5	V V V V V V
P	Blok 1 en 2	Economische Rekenen	Economische Rekenen TER schriftelijke toets TER werkcolleges	CI TS WC	3	3	V V V
P	Blok 1 en 2	Opleidings specifiek theorie	Opleidingsspecifieke theorie TOS werkcolleges TOS schriftelijke toets	CL WC TS	3	3	V V V
P	Blok 1 en 2	Marketing	Marketing TMAR hoorcollege TMAR werkcollege TMAR schriftelijke toets	CL HC WC TS	3	3	V V V V
P	Blok 1 en 2	Bedrijfseconomie	Bedrijfseconomie TBE werkcolleges TBE schriftelijke toets	CL WC TS	3	3	V V V
P	Blok 1 en 2	Organisatiekunde	Organisatiekunde TOR hoorcollege TOR werkcollege TOR schriftelijke toets	CL HC WC TS	2		V V V V
P	Blok 1 en 2	Recht	Recht TRE schriftelijke toets	CL TS	2	2	V V
P	Blok 1 en 2	Engels	Engels VEN1 training VEN1 practicum opdrachten	CL TR PR	2	2	V V V

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
P	Blok 1 en 2	Vaardigheden schriftelijk	Vaardigheden schriftelijk VCS1 training VCS1 practicum opdrachten	CL TR PR	2	2	V V V
P	Blok 1	Basisstudievaardigheden	Basisstudievaardigheden BPV groepsbijeenkomsten BPV portfolio-opdrachten BPV toetsen	CL WC PO TS	1	1	V V V V
P	Blok 1	Studieloopbaan begeleiding	Studieloopbaan begeleiding Groepsbijeenkomsten Opdrachten en portfolio	CL WC PO	1	1	V V V
P	Blok 2	Studieloopbaan begeleiding	Studieloopbaanbegeleiding SLP ind. Opdrachten SLP training	CL SL TR	1	1	V V V
P	Blok 1 en 2	Beroepsoriëntatie	Beroepsoriëntatie ORB bedrijfsbezoeken	CL PD	1	1 1	V V
P	Blok 3	Project bestuurlijke informatie voorziening	Project bestuurlijke informatievoorziening PBI kick off PBI hoorcollege PBI werkcollege PBI consults PBI mavim projecturen PBI QAT PBI rapport PBI individuele bijdrage	CL HC HC WC BG WC TS PJ BG	7	2 3 2	V V V V V V V V V
P	Blok 3	Belastingrecht	Belastingrecht TBR werkcolleges TBR schriftelijke toets	CL WC TS	4	4	V V V

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
P	Blok 3	Computer- boekhouden	Computerboekhouden VEX vaardigheden exact VEX practicumopdracht	CL TR PR	2	2	V V V
P	Blok 3 en 4	Vaardigheid engels	Vaardigheid engels VEN2 VEN2 vaardigheid Engels	CL TS TR	2	2	V V V
P	Blok 4	Project Management Accounting	PMA PMA werkcollege PMA consults PMA projectbegeleidingsuren PMA OAT PMA rapport PMA individuele bijdrage	CL WC BG BG TS PJ BG	7	2 3 2	V V V V V V V
P	Blok 4	Controlebeginselen	Controlebeginselen TCB werkcolleges TCB schriftelijke toets	CL WC TS	4	4	V V V
P	Blok 4	Comm. Vaardigheden mondeling	Comm. Vaardigheden mondeling VCM training VCM practicumopdrachten	CI TR PR	2	2	V V V
P	Blok 3 en 4	Studieloopbaan begeleiding	Studieloopbaan begeleiding 3/4 SLB 3/4: Assessment-AS	CI AS	2	2	V V

Programma Bachelor Accountancy Duaal 2012-2013 (hoofd fase)

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
H1	blok 1 en 2	Werkperiode	werkperiode	CL	19		V
			WP1 werkperiode/ praktijk	ST		10	V
			WP1 portfolio-assessment	AS		9	V
H1	blok 1 en 2	Studieloop baanplanning	Studieloopbaanplanning	CL	1		V
			SLP10-w ind. Opdrachten	SL		1	V
H1	blok 1	Belastingrecht 1	Belastingrecht 1	CL	3		V
			TBR10-1 werkcolleges	WC			V
			TBR10-1 schriftelijke toets	TS		3	V
H1	blok 1	Algemene economie	Algemene economie	CL	2		V
			TAE10 werkcolleges	WC			V
			TAE10 schriftelijke toets	TS		2	V
H1	blok 2	Belastingrecht 2	Belastingrecht 2	CL	3		V
			TBR10-2 werkcolleges	WC			V
			TBR10-2 schriftelijke toets	TS		3	V
H1	blok 2	vaardigheid statistiek	Statistiek	CL	2		V
			VST10 Statistiek	WC			V
			VST10 toets schriftelijk	TS		2	V
H1	Blok 3	Bedrijfs administratie	Bedrijfsadministratie	CL	2		V
			TBA10 werkcolleges	WC			V
			TBA10 schriftelijke toets	TS		2	V

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
H1	blok 3	Adm. organisatie	Administratieve organisatie	CL	3		V
			TAO10 werkcolleges	WC			V
			TAO10 schriftelijke toets	TS		3	V
H1	Blok 3	Bedrijfs calculatie	Bedrijfscalculatie	CL	2		V
			TBC10 werkcollege	WC			V
			TBC10 schriftelijke toets	TS		2	V
H1	Blok 3	Project Financieel Management	Project Financieel Management	CL	6		
			PFM10 eindproduct	PD		3	V
			PFM10 OAT	TS		3	v
			PFM10 werkcollege	WC			V
			PFM10 hoorcollege	HC			V
			PFM10 projecturen	BG			
			PFM10 consult	BG			V
H1	blok 3	Comm. Vaardigheden	Comm. Vaardigheden	CL	2		V
			VCS10 training	TR			V
			VCS10 practicumopdrachten	PR		2	V
H1	blok 4	Externe verslaggeving	Externe verslaggeving	CL	3		V
			TFA10 werkcolleges	WC			V
			TFA10 schriftelijke toets	TS		3	V
H1	Blok 4	Levensverzekeringswiskunde	Levensverzekeringswiskunde	CL	2		V
			TLW10 werkcollege	WC			V
			TLW10 schriftelijke toets	TS		2	V
H1	Blok 4	Project MKB Adviseur	Project MKB Adviseur	CL	6		
			PMK10 kick off extern	HC			

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
			PMK10 werkcollege	WC			V
			PMK10 consults	BG			V
			PMK10 OAT	TS		3	V
			PMK10 rapport	PJ		3	V
			PMK10 presentaties extern	PJ			
H1	blok 4	Management en organisatie	Management en organisatie	CL	3		V
			TMO10 werkcolleges	WC			V
			TMO10 schriftelijke toets	TS		3	V
H1	blok 4	studieloopbaan planning	studieloopbaanplanning	CL	1		V
			SLP10-s ind. Opdracht	SL		1	V
					60	60	
fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
H2	Blok 1	Project Management Accounting	Project Management Accounting	CL	7		
			PMA20 OAT	TS		3	V
			PMA20 consults	BG			V
			PMA20 product	PD		4	V
			PMA20 werkcollege	WC			V
			PMA20 hoorcollege	C			V
H2	Blok 1	Theorie Management Accounting	Theorie Management Accounting	CL	3		V
			TMA20 schriftelijke toets	TS		3	V
			TMA20 werkcolleges	WC			V
H2	blok 1	Financiering	Financiering	CL	3		V
			TFIN20 werkcolleges	WC			V
			TFIN20 schriftelijke toets	TS		3	V
H2	blok 1	vaardigheid Engels 1	Engels	CL	2		V

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
			VEN20 mondeling	TM		2	V
			VEN20 vaardigheid Engels	TR			V
H2	Blok 2	Project Enterprise resource planning	Project Enterprise resource planning	CL	6		
			PERP20 kick off extern	HC			V
			PERP20 werkcollege	WC			V
			PERP20 consults	BG			V
			PERP20 projecturen	WC			V
			PERP20 OAT	TS		3	V
			PERP20 rapport	PJ		3	V
			PERP20 presentaties extern	PJ			V
H2	Blok 2	Externe verslaggeving	Externe verslaggeving	CL	3		V
			TFA20 werkcollege	WC			V
			TFA20 schriftelijke toets	TS		3	V
H2	Blok 2	Controlebeginselen	Controlebeginselen	CL	3		V
			TCB20 werkcolleges	WC			V
			TCB20 schriftelijke toets	TS		3	V
H2	blok 2	SAP	SAP	CL	2		V
			VSAP20 training	TR			V
			VSAP20 opdrachten	OP		2	V
							V
H2	blok 2	Studieloopbaan planning	Studieloopbaanplanning	CL	1		V
			SLP20-s ind. Opdrachten	SL		1	V
H2	blok 3 en 4	Werkperiode 2	Werkperiode	CL	19		V
			WP2 werkperiode/ praktijk	ST		10	V
			WP2 portfolio-assessment	AS		9	V

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
H2	blok 3	Privaatrecht 1	Privaatrecht 1	CL	2		V
			TPV20-1 werkcolleges	WC			V
			TPV20-1 schriftelijke toets	TS		2	V
H2	blok 3	vaardigheid Engels 2	Engels	CL	2		V
			VEN20-2 Engels training	TR			V
			VEN20-2 toets schriftelijk	TS		2	V
H2	Blok 4	XBRL	XBRL	CL	2		V
			VXBRL20 training	TR			V
			VXBRL20 Essay	PO		2	V
H2	blok 4	privaatrecht 2	Privaatrecht 2	CL	2		V
			TPV20-2 werkcolleges	WC			V
			TPV20-2 schriftelijke toets	TS		2	V
H2	blok 4	Onderzoeksvaardigheden	Capita selecta	CL	2		V
			VOVH20 training	TR			V
			VOVH20 schriftelijke opdracht	OP		2	V
H2	blok 3 en 4	Studieloopbaan planning	Studieloopbaanplanning	CL	1		V
			SLP20-w ind. Opdrachten	SL		1	V
					60	60	
fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
H3	blok 1 en 2	Minor	Minor Accountancy Landelijke Toets	MI	30		V
	blok 1		Administratieve organisatie 3	WC			V
				TS		3	V
	blok 1		Controlebeginselen 3	WC			V

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
				TS		3	V
	blok 1		Externe verslaggeving 3	WC			V
				TS		3	V
	blok 2		Integratiecases	WC			V
				PD		6	V
	blok 2		Landelijke Overall Toets	WC			V
				TS		3	V
	blok 2		Capita Selecta	WC			V
				PA		2	V
	blok 1		Bedrijfsadministratie 5	WC			V
				TS		3	V
	blok 1		Belastingrecht 3	WC			V
				TS		4	V
	blok 2		Management Accounting 4	WC			V
				TS		3	V
			Minor integratie paper	PA			V
H3	blok 3 en 4	Werkperiode	werkperiode	CL	17		V
			WP3 werkperiode/praktijk	ST		10	V
			WP3 portfolio-assessment	AS		7	V
H3	blok 3 en 4	Afstudeeropdracht	AFST30 afstudeeropdracht	PD	12		V
			AFST30 afstudeeropdracht	PD		12	V
H3	blok 3 en 4	Studieloopbaan planning	Studieloopbaanplanning	CL	1		V
			SLP30-w	SL		1	V

Programma Associate degree Accountancy Duaal 2012-2013 (jaar 1)

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
P	Blok 1	Ondernemersplan 1	Project Ondernemersplan 1	CL	5		V
			PON-1 tussenrapport	PD		4	V
			PON-1 indiv. verantwoording	PA		1	V
			PON-1 practicum ond.plan	PR			
P	Blok 1	Entrepreneurship	Theorie entrepreneurship	CL	8		V
			TES schriftelijke toets	TS		8	V
			TES werkcolleges marketing + man.	WC			V
			TES werkcollege bedrijfseconomie	WC			
P	Blok 1	Opleiding specifiek 1	Project opleidingspecifiek 1	CL	2		V
			OSP-1 eindrapport	PD		2	V
			OSP-1 practicum	PR			
P	Blok 2	Ondernemersplan 2	Project ondernemersplan 2	CL	5		V
			PON-2 eindrapport	PD		4	V
			PON-2 presentatie ondern.	PE		1	V
			PON-2 practicum ond.plan	PR			
P	Blok 2	Bedrijfsadministratie 1	Theorie bedrijfsadministratie	CL	4		V
			TBA-1 schriftelijke toets	TS		4	V
			TBA-1 werkcollege	WC			
P	Blok 2	Belastingrecht 1	Theorie belastingrecht 1	CL	4		V
			TBL-1 schriftelijke toets	TS		4	V
			TBL-1 werkcollege	WC			
P	Blok 2	Opleiding specifiek 2	Project opleidingspecifiek 2	CL	2		V
			OSP-2 presentatie	PE		2	V
			OSP-2 practicum	PR			
P	Blok 3	Grootboek / Saldibalans	Project grootboek	CL	5		V
			PGB eindrapport	PD		4	V
			PGB presentatie	PE		1	V
			PGB practicum	PR			

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	STP	inf. STP	verplicht (V) keuze (K)
P	Blok 3	Bedrijfsadministratie 2	Theorie bedrijfsadmin 2	CL	4		V
			TBA-2 schriftelijke toets	TS		4	V
			TBA-2 werkcollege	WC			
P	Blok 3	Belastingrecht 2	Theorie belastingrecht 2	CL	4		V
			TBL-2 schriftelijke toets	TS		4	V
			TBL-2 werkcollege belastingrecht 2	WC			
P	Blok 3	Persoonlijke professionalisering B3	Communiceren	CL	2		V
			PP-2 startopdracht	PD		1	V
			PP-2 opdracht communiceren	PD		1	V
			PP-2 practicum	PR			

Programma Associate degree Accountancy Duaal 2012-2013 (jaar 2)

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvor m	ST P	inf. ST P	verplich t (V) keuze (K)
H1	Blok 4	Maandrapportage	Project maandrapportage	CL	5		V
			PMR eindrapport	PD		4	V
			PMR presentatie	PE		1	V
			PMR practicum	PR			
H1	Blok 4	Management accounting	Theorie management accounting	CL	4		V
			TMA schriftelijke toets	TS		4	V
			TMA werkcollege	WC			
H1	Blok 4	Ondernemingsrecht	Theorie ondernemingsrecht	CL	4		V
			TOR schriftelijke toets	TS		4	V
			TOR werkcollege	WC			
H1	Blok 4	Persoonlijke professionalisering B4	Ethiek	CL	2		V
			PP-3 opdracht ethiek	PD		2	V
			PP-3 practicum	PR			
H1	Blok 5	Jaarrekening	Project jaarrekening	CL	5		V
			PJR eindrapport	PD		4	V
			PJR presentatie	PE		1	V
			PJR practicum	PR			
H1	Blok 5	AO en boekhouden	Theorie AO en boekhouden	CL	4		V
			TAO schriftelijke toets	TS		4	V
			TAO werkcollege	WC			
H1	Blok 5	Financial accounting	Theorie financial accounting	CL	4		V
			TFA schriftelijke toets	TS		4	V
			TFA werkcollege hyp. Krediet	WC			
H1	Blok 5	Persoonlijke professionalisering B5	Portfolio	CL	2		V
			PP-4 opdracht portfolio	PO		2	V
			PP-4 practicum	PR			
H1	Blok 6	Fiscale aangifte	Project fiscale aangifte	CL	5		V
			PFS eindrapport	PD		4	V
			PFS presentatie	PE		1	V

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvorm	ST P	inf. ST P	verplicht (V) keuze (K)
			PFS practicum	PR			
H1	Blok 6	Vennootschap belasting	Theorie vennootschapbelasting	CL	4		V
			TVB schriftelijke toets	TS		4	V
			TVB werkcollege	WC			
H1	Blok 6	Bedrijfsadministratie 3	Theorie bedrijfs.admin 3	CL	4		V
			TBA-3 schriftelijke toets	TS		4	V
			TBA-3 werkcollege	WC			
H1	Blok 6	Persoonlijke professionalisering B6	Adviseren	CL	2		V
			PP-5 opdracht adviseren	PD		2	V
			PP-5 practicum	PR			
H1	Blok 7	Afstudeeropdracht 1	Project adfsuderen 1	CL	5		V
			PAF-1 tussenrapport	PD		4	V
			PAF-1 presentatie	PE		1	V
			PAF-1 practicum	PR			
H1	Blok 7	Capita Selecta 1	Theorie capita selecta 1	CL	4		V
			TCS-1 schriftelijke toets	TS		4	V
			TCS-1 werkcollege	WC			
H1	Blok 7	Capita Selecta 2	Theorie capita selecta 2	CL	4		V
			TCS-2 schriftelijke toets	TS		4	V
			TCS-2 werkcollege	WC			
H1	Blok 7	Persoonlijke professionalisering B7	Onderzoeken	CL	2		V
			PP-6 opdracht onderzoeken	PO		2	V
			PP-6 practicum	PR			
H1	Blok 8	Capita Selecta 3	Theorie capita selecta 3	CL	4		V
			TCS-3 schriftelijke toets	TS		4	V
			TCS-3 werkcollege	WC			
H1	Blok 8	Afstudeeropdracht 2	Project afstudeeropdracht 2	CL	7		V
			POF eindrapport	PD		7	V
			POF practicum	PR			

fase	periode	naam van de onderwijseenheid (max. 30 posities)	naam van de werkvorm (max. 30 posities)	werkvor m	ST P	inf. ST P	verplich t (V) keuze (K)
H1	Blok 8	Assessment	Assessment	CL	4		V
			PP-7 opdracht assessment	AS		4	V
			PP-7 consultancy	BG			

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels

Hbo-opleiding Accountancy – Hogeschool van Amsterdam – Audit 3 en 4 april 2013

Varianten en Locaties:

Bachelor voltijd: 3/4 (Gebouw Fraijlemaborg, Fraijlemaborg 133 1102 CV Amsterdam Z.O.)

Bachelor dual: 4/4 (Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam)

Ad dual: 4/4 (Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam)

Programma Dag 1 – Audit 3 april

Locatie: Gebouw Fraijlemaborg, Fraijlemaborg 133 1102 CV Amsterdam Z.O.

Tijd	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Audit panel	Gespreksonderwerpen
08.15 – 08.30	Inloop & ontvangst auditteam		
08.30 – 09.30	Intern overleg auditteam		
09.30 – 10.30	Management gehele opleiding Accountancy (waaronder een vertegenwoordiging van de directie van de ROC's) 1. Ineke van der Linden, domeinvoorzitter DEM 2. Frans Meershoek, opleidingsmanager AC vt 3. Desiree Simons, opleidingsmanager AC du 4. Marry van Straten, opleidingsmanager AC ad 5. Ton Paffen, sector directeur Economie, Nova college Haarlem		<ul style="list-style-type: none"> • Kennismaking MT en vaststellen agenda • Aspecten van nieuwe accreditatiestelsel benoemen <p><u>Gespreksonderwerpen:</u> eigenheid opleiding – ambities - hbo-niveau - relatie beroepenveld – internationalisering - onderzoeksdimensie -</p>
10.30 – 10.45	Pauze		Interne terugkoppeling
10.45 – 11.45	Docenten Voltijd: Samenhangende onderwijsleeromgeving 1. Ingrid van der Voort, croholid, leerplancoördinator, coördinator rvt stage, voorzitter opleidingscommissie, docent Accountancy-vakken, coach, stage- en afstudeerbegeleider 2. Marian Toonstra, studieadviseur jaar 3 en 4, coördinator rvt Recht en Belastingrecht, docent Recht, lid opleidingscommissie 3. André Kamp, studieadviseur jaar 1 en 2, docent Engels, coach, stagebegeleider, lid opleidingscommissie 4. Gerrit Apekrom, coördinator minor MALT en rvt Kernvakken AC, docent Accountancy-vakken, coach, afstudeerbegeleider 5. Peter Krak, docent computervaardigheden en bestuurlijke informatie systemen 6. Lucy Kuis, coördinator rvt coaching en talen, docent managementvaardigheden en bedrijfskunde, coach 7. Ronald Jansen, coördinator rvt afstudeeronderzoek, lid van expertisecentrum Instant Reporting, docent Accountancy-vakken, afstudeerbegeleider 8. Antoon van Aken, lid van kenniscentrum Instant Reporting, docent bedrijfseconomische vakken, ERP, SBR, afstudeerbegeleider		<p><u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma - eigen inkleuring programma - keuze werkvormen – onderzoekslijn – stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instromers – relatie docenten beroepenveld – eigen deskundigheid docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen</p>

Tijd	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Audit panel	Gespreksonderwerpen
11.45 – 12.30	Studenten Voltijd, o.a vanuit de <ol style="list-style-type: none"> 1. Sophie Mei 1e jaar 2. Wendy Lie 1e jaar 3. Taner Piynirci 2e jaar, OC-lid 4. Raissa van Diepen 2e jaar 5. Lieke Mittertreiner 3e jaar, OC-lid 6. Bas van de Pijl 3e jaar 7. Moreno Merhai 4e jaar 8. Robin Hamoen 4e jaar 		<u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting - toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen – eigen producten
12.30 – 13.15	Lunch auditteam		Interne terugkoppeling
13.15 – 14.00	Spreekuur docenten/studenten Voltijd Rondleiding opleidingsspecifieke voorzieningen Fraijlemaborg + inzien materiaal		
14.00 – 14.30	Professionalisering gehele opleiding Accountancy <ol style="list-style-type: none"> 1. Erik Melse, senior onderzoeker bij expertisecentrum Instant Reporting, Management Accounting, afstudeerbegeleider, stagebegeleider, workshops onderzoeksvaardigheden 2. Dirk Gorter, lid kenniskring Corporate Governance, Wiskunde en statistiek, Financiering, stagebegeleider, workshops onderzoeksvaardigheden 3. Antoon van Aken, verbonden aan expertisecentrum Instant Reporting, docent bedrijfseconomische vakken, ERP, SBR, afstudeerbegeleider 4. Ronald Jansen, verbonden aan expertisecentrum Instant Reporting, docent Accountancy-vakken, Management Accounting, afstudeerbegeleider 		<u>Gespreksonderwerpen:</u> deskundigheidsbevordering/pop docenten – onderzoek doen – lectoraat en kenniskring
14.30 – 15.30	Examencommissie/toetscommissie gehele opleiding Accountancy <ol style="list-style-type: none"> 1. Peter van der Torre, vz examencommissie Finance & Accounting VOLTIJD <ol style="list-style-type: none"> 2. Hans Moelee, vz examenkamer, vz tbc AC vt, lid examenkamer AC du DUAAL <ol style="list-style-type: none"> 3. Marianne Cambridge-Albers, vz examenkamer, vz tbc AC du, lid examenkamer AC vt Ad DUAAL <ol style="list-style-type: none"> 4. Sylvia Rijsenbrij, lid examenkamer en lid tbc AC Ad 		<u>Gespreksonderwerpen:</u> Bevoegdheden en taken examencommissie en toetscommissie - rol in de interne kwaliteitszorg toetsing - – resultaten - <i>(met focus op de aandachtspunten vanuit de documentenanalyse)</i>
15.30 – 15.45	Pauze		Interne terugkoppeling

Tijd	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Audit panel	Gespreksonderwerpen
15.45 – 16.45	<p>Werkveldvertegenwoordiging en Alumni gehele opleiding Accountancy</p> <p>Alumni</p> <ol style="list-style-type: none"> Alex Cakmak, alumnus voltijd, EY Willeke Withaar, alumnus voltijd, KPMG Michelle Blesing, alumnus duaal, PwC Benjamin van Bezooijen alumnus duaal, KPMG <p>Werkveld</p> <ol style="list-style-type: none"> Mark Witjas, PwC Amsterdam, Project Accountancy Samenstelpraktijk (PAS), Capita Selecta jaar 4 en stagementor Edwin Blok, Blok & van den Boogaard Registeraccountants, Kleine kantorendag, stagementor Wouter Kossen, Deloitte, gastdocent actualiteitencolleges 4e jaar 		<p><u>Gespreksonderwerpen Werkveld:</u> contacten met opleiding over onder andere: actuele ontwikkelingen en doorvertaling naar programma - andere wensen vanuit het werkveld - eigen inkleuring opleiding - stage en begeleiding - onderzoekscomponent - niveau</p> <p><u>Gespreksonderwerpen Alumni:</u> o.a. kwaliteit en relevantie van de opleiding (programma, docenten) - functioneren in de praktijk of vervolgopleiding</p>
16.45 – 17.00	Interne terugkoppeling: bepaling pending issues Inzien materiaal		Interne terugkoppeling
17.00 – 17.15	<p>Pending issues</p> <p><i>(alle gesprekspartners van deze dag zijn hiervoor beschikbaar)</i></p> <p>Inzien materiaal</p>		
17.15 – 17.45	Interne terugkoppeling: bepaling (deel)beoordeling		

Programma Dag 2 – Audit 4 april

Locatie: Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam)

Tijd	Gesprekspartners (incl. namen)	Gespreksonderwerpen
08.15 – 08.30	Inloop & ontvangst auditteam	
08.30 – 09.00	Intern overleg auditteam	
09.00 – 10.00	<p>Docenten Dual:</p> <p>Samenhangende onderwijsleeromgeving</p> <p><i>Parallelsessies:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Docenten Bachelor DU (hbo)</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mark Paur, croho-lid, afstudeerbegeleider, docent Accountancy-vakken, management accounting 2. Rudolf van Gerrevink, slb-er, docent belastingrecht, economisch rekenvaardigheden, bedrijfseconomie 3. Ton de Bruin docent, slb-er, docent enterprisce recourse plan, SAP, bedrijfseconomie 4. Marianne Cambridge, coordinator AC, docent economie 5. Ton Hemmen, coach, lid toetsbeoordelingscommissie, bedrijfseconomie, management accounting, bestuurlijke informatievoorziening • <i>Docenten Ad DU (hbo en mbo)</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Niek Jan Ferwerda: Kerndocent AC, Croholid AC, Vakgebied: Accountancy, afstudeerbegeleider 2. Danielle de Langen: Docent belastingrecht 3. Sylvia Rijsenbrij: Docent ROC van Amsterdam. Vakgebied: Management Accounting 4. Arres van Dijk: docent NOVA college Haarlem, Vakgebied Management Accounting 5. Inge van Oeveren: Docent PP 2.0 en Assessor portfolio assessment. Studiebegeleider 6. Sasha Bornebroek: (instroom) coördinator Ad-AC en FSM 	<p><u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma - eigen inkleuring programma - keuze werkvormen - onderzoekslijn - stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instromers - relatie docenten beroepenveld - eigen deskundigheid docenten - opleidings specifieke voorzieningen</p>
10.00 – 10.15	Pauze	Interne terugkoppeling
10.15 – 11.15	<p><i>Parallelsessie:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Studenten Bachelor DU (hbo)</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Xaviere Kuiper, propedeuse 2. Luca Mehrow, propedeuse 3. Tom Harwijne, 2e jaar 4. Lennart Eberharter, 4e jaar 5. Yasmina Lakhloufi, 4e jaar • <i>Studenten Ad DU (hbo en mbo)</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Thiemo Zeeman, zij- instromer 2e jaar, afstudeerder 2. Jeroen Brouwer, feb 2012 instroom, 2e jaar 3. Sureyya Bektas, feb 2012 instroom, 2e jaar 4. Iris van de Weem, 2e jaars afstudeerder 5. Patrick Baanders, 1e jaar 	<p><u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting - toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidings specifieke voorzieningen - eigen producten</p>
11.15 – 12.00	<p>Spreekuur docenten/studenten Dual</p> <p>Rondleiding opleidingsspecifieke voorzieningen Leeuwenburg + inzien materiaal</p>	
12.00 – 12.45	<p>Werklunch auditteam</p> <p>Interne terugkoppeling: bepaling pending issues</p>	Interne terugkoppeling
12.45 – 13.00	<p>Pending issues</p> <p><i>(alle gesprekspartners van deze dag zijn hiervoor beschikbaar)</i></p> <p>Inzien materiaal</p>	
13.00 – 13.30	Interne terugkoppeling: bepalen totale beoordeling	
13.30	Terugkoppeling	

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende (voltijd en duale) opleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een Evaluatiebureau zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan een Evaluatiebureau moet bepalen of de basiskwaliteit van die opleiding als voldoende kan worden beoordeeld.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de voltijd- en duale variant. De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Verantwoording keuze gesprekspartners

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditteam met in achtname van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Het oordeel van het auditteam vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scoren. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de basiskwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde standaarden voor basiskwaliteit.

Beperkte opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 3 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste twee standaarden als 'goed' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste twee standaarden als 'excellent' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

- Kritische reflectie opleiding
- Organigram instelling / Organigram opleiding.
- Domeinspecifiek referentiekader en de eindkwalificaties / Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
  - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docent(en) en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel
  - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
  - differentiatie in graad uitgedrukt in % van het totaal.
- Overzichtslijst van alle afstudeerwerkstukken van de laatste twee jaar.
- Overzicht van de contacten met het werkveld.
- Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Verslagen overleg in relevante commissies / organen.
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Handboeken en overig studiemateriaal.
- Kwaliteitszorgplan.

Overzicht van 20 afstudeerwerkstukken op studentnummer:

Voltijd

Studentnummer
500470872
500500672
500516339
500460377
500533350
500470089
500234736
500451590
500239439
500500752
500470169
500538086
500540001
500507524
500508275

Duaal

Studentnummer
500522165
500237961
500212922
500248971
500539543

De tweede steekproef bevatte 12 afstudeerwerkstukken van de volgende studenten:

Voltijd

Studentnummer
500545239
500610256
500606288
500602017
500545237
500533590
500601702
500545348
500532277
500545253

Duaal

Studentnummer
500531754
500522675

BIJLAGE VI Overzicht auditteam

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen (cv's) en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris.

Samenstelling en expertise van het auditteam laten zich als volgt weergeven³⁵:

Panelleden	Expertise - audit - kwaliteitszorg	Expertise - onderwijs	Expertise - werkveld	Expertise - vakinhoud	Expertise - internationaal	Expertise - student-zaken	Deskundige ³⁶ - CEA
R.J.M. van der Hoorn MBA voorzitter	X		X				
A.J. Lok RA deskundige		x	X	X	x		X
E.A. Ploegman RA deskundige	x	X	x	X	x		X
L.M. Mertens deskundige		X	X		X		
M. Okatan studentlid						X	
I.M. Gies Broesterhuizen secretaris	X						

Op 19 maart 2013 heeft de NVAO goedkeuring gegeven voor de samenstelling van het panel t.b.v. de audit van de hbo-bacheloropleiding Accountancy van de Hogeschool van Amsterdam, dossiernummer 001543.

³⁵ De grootte van het kruisje geeft enigszins de mate van deskundigheid aan (groot is meer, klein is minder).

³⁶ In aanvulling op het standaard deskundigheidsprofiel van de NVAO stelt de CEA aanvullend een specifieke profielbeschrijving op voor de domeindeskundigen bij de visitatie van de accountancyopleidingen. Minstens twee accountancydeskundigen moeten zitting hebben in het auditpanel. Hiervoor werd door CEA een lijst met deskundigen beschikbaar gesteld, die voldeden aan het vereiste deskundigheidsprofiel.

Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	De heer R.J.M. van der Hoorn MBA is een van de directeuren van de Hobéon Groep en heeft binnen het hoger onderwijs ruime ervaring met audits. Daarnaast houdt hij zich onder andere bezig met financieel economische vraagstukken voor hoger onderwijsinstellingen.
2	De heer A.J. Lok RA is in 1999 afgestudeerd als registeraccountant. Hij heeft bijna 10 jaar actief in de controlepraktijk doorgebracht (onder andere bij PricewaterhouseCoopers Accountants) met een sterke focus op vaktechniek. Aansluitend aan deze ervaring is hij zich verder gaan toeleggen op vaktechniek met als aandachtsgebied assurance en kwaliteit. Gedurende een periode van bijna 8 jaar heeft hij dit gedaan bij een middelgrote accountantsorganisatie (Berk Accountants en Belastingadviseurs). Daarnaast heeft dhr. Lok een belangrijk deel van z'n tijd besteed aan opleiden, zowel van professionals als van studerende. Dit laatste vanaf 2000 als docent Financial Auditing aan de Vrije Universiteit. Verder treed hij regelmatig op als examinator en is hij verbonden aan diverse commissies.
3	Mevrouw E.A. Ploegman is Register Accountant. Van 1972 tot en met 1994 was zij werkzaam bij EY. Sinds 1994 is zij opleidingscoördinator en docente HBO-accountancy voor de vakken administratieve organisatie, leer van de accountantscontrole (bachelor en post bachelor) en externe verslaggeving. Zij is o.a. verantwoordelijk voor het onderwijscurriculum van de opleiding accountancy en actief als stage- en afstudeerbegeleider. Daarnaast is zij assessor opleiding didactische vaardigheden HBO docenten, lid van de landelijke redactiecommissie voor het examen 'Leer van de Accountantscontrole' en voorzitter van de redactiecommissie OAT (landelijk examen bachelor accountancy).
4	De heer L.M. Mertens is IAB-Accountant en Belastingconsulent. Hij behaalde de graden van bachelor in Bedrijfsmanagement (KdG-Hogeschool, 1996), bachelor in Fiscaliteit (FHS Brussel, 1998) en master in de Toegepaste Economische Wetenschappen (Universiteit van Antwerpen, 2002). Vanaf 2013 is hij partner bij verschillende accountantskantoren (LMA & Partners, DnF Belgium, DnFNot, DnF Pensionfunds, DnF Sportpraktijk en Accountancy Kovag) en daarvoor was hij vanaf 1996 vele jaren werkzaam bij KPMG in de functie van Manager bij KPMG Tax Advisers en later tot 2012 Director bij KPMG Fiduciaire in Antwerpen. Tevens is hij al vele jaren actief in het onderwijs in België. Zo doceerde hij verschillende vakken bij de Brugge Business School en Karel-de-Grote Hogeschool en sinds 2007 is hij leerstoeloverste bij Artesis Hogeschool Antwerpen. Daarnaast is hij voorzitter van de Commissie Permanente Vorming van de Belgische Kamer van Rekenplichtigen.
5	De heer M. Okatan is derdejaars student bij de hbo-bacheloropleiding Accountancy van Hogeschool Utrecht. Hij is tevens lid van de facultaire medezeggenschapsraad en heeft enkele maanden stage gelopen bij Accountantskantoor Van Noord Accountants en Belastingadviseurs.

Secretaris/Coördinator

Mevr. I.M. Gies Broesterhuizen	Gecertificeerd d.d. 2010
--------------------------------	--------------------------

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

R.J.M. van der Hoorn MBA

---

is als voorzitter gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Accountancy

---

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Datum:

Den Haag

4 januari 2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

A.J. Lok
Nachtegaal 2, 3893 JT Zeewolde

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Accountancy

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Zeewolde

Datum: 31 januari 2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)
Eenje Ploegman

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Accountancy

---

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: *Haren*

Datum: *29 januari 2013*

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Ludovic M. Mertens,

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Accountancy

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden; ✓
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben ✓
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken. ✓
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode. ✓

Plaats: Breuckel

Datum: 07.03.2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Mert Okatan

is als studentlid gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Accountancy

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Utrecht, Nederland

Datum: 22 januari 2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

I.M. Gies Broesterhuizen

---

is als secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Accountancy

---

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Den Haag

Datum:

4 januari 2013

Handtekening:

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl